

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA FILOZOFICKÁ

Bakalářská práce

„Brexit a skotská otázka (2014 – 2017)“

Denisa Kubalová

Plzeň 2018

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA FILOZOFICKÁ

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Brexit a skotská otázka (2014 – 2017)

Denisa Kubalová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Přemysl Rosůlek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu své bakalářské práce Doc. PhDr. Přemyslu Rosůlkovi, Ph.D. za jeho užitečné rady a za veškerý volný čas, který věnoval konzultacím mé práce.

Obsah

ÚVOD	7
1 KONCEPTUALIZACE POJMŮ	11
1.1 Národní identita, národ a stát	11
1.2 Nacionalismus	14
1.3 Skotská otázka.....	17
2 PRÁVO NÁRODA NA SEBEURČENÍ	18
2.1 Autonomie.....	19
2.2 Decentralizace a devoluce.....	20
2.3 Secese.....	21
2.3.1 Referendum.....	23
3 SKOTSKÝ NACIONALISMUS	24
3.1 Britská identita	27
3.2 Skotská identita	30
3.2.1 Skotské osvícenství.....	33
4 SKOTSKO A UNIE.....	35
4.1 Proces devoluce ve Skotsku	40
5 VÝVOJ SKOTSKÉ NÁRODNÍ STRANY	43
6 SKOTSKÉ REFERENDUM O NEZÁVISLOSTI 2014	48
6.1 Cesta k referendu.....	48
6.2 Kampaně	50
6.2.1 Financování kampaní	51
6.2.2 „Yes Scotland“	52
6.2.3 „Better Together“	53
6.3 Nejdůležitější debaty	55
6.4 Výsledek hlasování	57

7	BREXIT	58
7.1	Brexit a debata o druhém skotském referendu o nezávislosti.....	59
	ZÁVĚR	62
	SEZNAM LITERATURY	64
	RESUMÉ	75

ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je porovnání dvou debat o nezávislosti Skotska na Velké Británii, společně s tím co jim předcházelo. Téma skotské nezávislosti společně s odchodem Spojeného království z Evropské unie je v dnešní společnosti velice diskutované téma, které se dotýká i České republiky jakožto člena EU. První debata vyvrcholila 18. září 2014, kdy Skotové vůbec poprvé hlasovali o své nezávislosti. K nezávislosti nakonec nedošlo, jelikož většina občanů hlasovala proti vzniku samostatného Skotska. Druhá debata, která je momentálně stále aktuální a pravděpodobně ještě nějaký čas bude, velmi úzce souvisí s takzvaným Brexitem, neboli jinak řečeno oficiálním odchodem Spojeného království z Evropské unie, které bylo odhlasováno v oficiálním referendu konaném 23. června 2016. V tomto referendu se Skotové jasně vyjádřili pro setrvání v EU. To je také jeden z hlavních důvodů proč současná skotská premiérka Nicola Sturgeonová usiluje o další v pořadí druhém referendu. Ve své práci jsem si stanovila časový rámec mezi lety 2014 a 2017. Dobu v tomto rozmezí jsem podrobila detailnějšímu rozboru než roky předcházející, které jsem však ve své práci z důvodu jejich důležitosti taktéž neopomenula zmínit.

Teoretickou část své bakalářské práce jsem se rozhodla rozdělit na několik hlavních kapitol a menších podkapitol. V první kapitole se napřed seznámím se základními definicemi pojmů, které úzce souvisí s tématem této práce a které jsou nezbytné k pochopení, jelikož se s nimi v průběhu budu neustále setkávat. Na začátku se tedy budu zabývat definičními prvky národní identity, národa a státu v kontextu Skotska a Velké Británie. Velkou část kapitoly věnuji teorii nacionalismu, kde představím jeho rozdělení a definice různých autorů, kteří jej v minulosti podrobili výzkumu. Ve druhé kapitole se poté budu zabývat různými formami sebeurčení národa od autonomie přes devoluci až po secesi. Secese bývá velmi často zaměňována za separaci, a proto jsem se v podkapitole věnující se tomuto tématu rozhodla oba pojmy definovat a vysvětlit tím jejich rozdílnost. V celé práci se budu setkávat s termínem tzv. *Home rule*. Ve většině slovníčích se jako česká definice tohoto sousloví uvádí *samospráva*. Každopádně v odborných

českých textech se tento termín nijak nepřekládá a je mu ponechán jeho původní anglický název. Cílem *Home rule* na britských ostrovech bylo přeměnění Spojeného království na několik národních samospráv, které by měly každé svůj vlastní parlament. Společným tělesem by jim i nadále byl ústřední parlament sídlící ve Westminsteru v Londýně.

Při vytváření mé práce jsem prostudovala mnoho děl historiků i modernistů. Osobně se však přikláním k názoru na vznik a původ národa, národní identity a nacionalismu k autorům modernismu, kterými jsou například Ernest Gellner či Eric Hobsbawm. Jsem toho názoru, že skotská identita a nacionalismus jsou pojmy novějšími. Zároveň si však nedovolím tvrdit, že teorie historiků jsou nepravdivé. Některé důležité mezníky, které se datují až do středověku, historikové považují za důležité a zdůrazňují jejich význam v současné kolektivní paměti. Lze do nich zařadit například skotské osvícenství či Deklaraci z Arbroath. Některé z těchto mezníků neopomenu v této práci zmínit.

Ve druhé kapitole teoretické části jsem se podrobně zaměřila na skotský nacionalismus, a jakým způsobem se vyvíjel. Taktéž jsem nastínila nejen skotskou národní identitu, ale také i britskou a anglickou. Zde je vhodné vysvětlit použití jazyka u několika pojmů. Jedná se především o *Scottishness*, *Britishness* a *Englishness*. Všechny tyto výrazy se pojí s identitami, které lze spatřit ve Spojeném království. Ani jeden z nich však nemá v českém jazyce oficiální překlad. *Scottishness* tedy volně překládám jako *skotství* a to samé platí pro *Britishness* – *britství*. Pro *Englishness* spíše používám termín *anglická identita*.

Další kapitolu zaměřím na Spojené království od jeho vzniku v roce 1707, ve kterém byl podepsán tzv. zákon o unii. Zde se budu zabývat samotným vztahem Skotů k unii, jakým problémům musela unie od svého vzniku čelit a jakým způsobem se vyvíjela až do 90. let 20. století, kdy ve Spojeném království proběhl proces skotské devoluce. Skotskou devolucí podrobněji navážu v podkapitole následující. O devoluci Skotové rozhodovali celkem dvakrát. Poprvé tomu bylo v roce 1979. I když se většina hlasujících vyjádřila v tomto referendu pro

uskutečnění devoluce, nakonec k ní vůbec nedošlo. Důvod proč tomu tak bylo, samozřejmě neopomenu vysvětlit.

Se samotným skotským nacionalismem velmi úzce souvisí i jeho hlavní skotský představitel – Skotská národní strana (dále SNP). Díky její nadmíru vysoké důležitosti jsem se rozhodla věnovat jí samostatnou a zároveň poslední kapitolu teoretické části. SNP, která vznikla v roce 1934, se z malé strany etablovala v současně nejsilnější politickou stranu ve Skotsku a stala se hlavním iniciátorem skotského referenda o nezávislost. Vývoj SNP je velmi dobře pozorovatelný na jejích manifestech, neboli jinak řečeno programových prohlášení, které strany vydávají vždy před volbami. Proto bude část podkapitoly stručněji věnována i jim.

Praktická část této bakalářské práce bude pojednávat především o samotných debatách. Na úvod se zaměřím na první skotské referendum o nezávislosti, kterému jsem se rozhodla věnovat celou jednu kapitolu. Podrobněji nastíním roky předcházející referendu a oba tábory kampaní – kampaň pro nezávislost nazvanou „Yes Scotland“ a kampaň bojující za setrvání nazvanou „Better Together“. Na závěr zhodnotím samotné hlasování a jeho výsledek. Hlavním tématem druhé kapitoly bude Brexit a jeho potencionální spojitost s možným dalším skotským referendem o nezávislosti.

Ve své bakalářské práci jsem si stanovila dvě výzkumné otázky, kterými jsou:

„Jaké důvody vedly skotskou vládu pro prosazování druhého referenda?“

„Jak se druhá debata liší od té první v roce 2014?“

Prostředkem pro nalezení odpovědí na obě otázky mi bude celkový rozbor skotského nacionalismu a skotské identity, bez jejichž přítomnosti by k žádnému referendu nemohlo dojít. Obě skotské debaty poté v praktické části srovnám a v závěru zhodnotím. Pro zodpovězení první otázky se budu soustředit na situaci, která ve Spojeném království nastala po roce 2014. Pro zodpovězení druhé otázky poté zhodnotím obě debaty o skotské nezávislosti.

Ve své práci budu využívat primárně knihy a odborné články autorů z databáze EBSCO. Dále použiji internetové zdroje, jako jsou například BBC a The Guardian a pro informace týkající se Skotské národní strany použiji nejen odborné zdroje, ale také navštívím i jejich oficiální webové stránky. Na téma Brexit a skotského referenda ještě neexistuje mnoho odborných knih, proto většina zdrojů bude složena z odborných a webových článků.

1 KONCEPTUALIZACE POJMŮ

1.1 Národní identita, národ a stát

Identita jako taková byla důležitým tématem naší historie. V souvislosti s konceptem identity je od 20. století věnována pozornost i identitě národní. Tímto tématem se zabývá mnoho autorů, mezi něž patří například Frank Bechhofer či David McCrone. Jedním z nejvýznamnějších historiků, který se na toto téma vyjadřoval, byl sociolog Anthony D. Smith. Národní identita představuje kladný vztah jednotlivce ke svému národu a patří k nejzákladnější společenské identitě. Jejimi nositeli jsou především instituce, různé zvyky a historické vzpomínky. V určitých případech může být nositelem národnosti i samotný stát. Stane se tak tehdy, kdy daný stát předchází národu. V případech, kdy národ nemá svůj vlastní stát, je národní identita nesena již zmíněnými institucemi, ale také i občanskou společností. Za nejdůležitější prvek, který upevňuje národní identitu, je považován samotný jazyk. Země, která v kontextu národní identity přitahovala a stále přitahuje jeden z největších zájmů, bylo Spojené království. Je to z toho důvodu, že se zde nachází hned několik silných národů (Bechhofer – McCrone 2009: 1; Keating 1996: 5–9; Schröder 2015: 3–4; Řeháková – Vlachová 2004: 489).

Dle Anthony Smitha je národní identita vícerozměrná a nikdy nemůže být omezena do jednoho prvku. Národní identita je totiž ve skutečnosti velice komplexním pojmem. Může být kombinována i s jinými typy identit, kterými jsou například náboženské, třídní či etnické. Taktéž se národní identita může vyskytovat společně s ideologiemi typu nacionalismus, komunismus a fašismus. Autor naznačuje, že národní identita do sebe zahrnuje i jakýsi smysl politického společenství. To v sobě nese určité instituce a jednotný kodex práv a povinností platný pro všechny členy komunity (Smith 1991: 1–19).

Síla národní identity může být objasněna na několika jejích funkcích, které plní pro jednotlivce a skupiny. Zmíněné funkce Smith dělí do dvou skupin – tzv. vnější a vnitřní. Vnější funkce poté autor rozlišuje tři – teritoriální, ekonomické a politické. Národy nejprve určuje prostor, ve kterém žijí a pracují. Co se

ekonomické funkce týče, tak zde národy vytvářejí jednotnou dělbu práce, podporují mobilitu práce a zboží a taktéž kontrolu nad územními zdroji. Jednou z nejdůležitějších politických funkcí národní identity je legitimita občanských práv a povinnosti zákonných institucí. Do vnitřních funkcí autor zařadil systémy hromadného vzdělávání – jejich prostřednictvím státní činitelé věří v povzbuzení národní oddanosti a kultury (Smith 1991: 10–19).

Co se Spojeného království týče, tak zde je možno spatřit několik se vzájemně lišících identit. V souladu s cíli mé práce jsou relevantní pouze dvě – tzv. *skotství a britství*. Do těchto dvou pojmů lze zařadit vše, co do britské a skotské národní identity spadá. Tedy to, jak je obě správně chápat, a jaké faktory jsou nutné k determinování, aby se občan Spojeného království cítil být více Skotem nebo Britem (Finlay 2004: 373–374).

Národ

Mnohé diskuze na téma národní identity velmi úzce souvisí s národy. Existence národů je samozřejmostí, ovšem na jejich vzniku a původu se teoretici rozcházejí (Brubaker 2003: 375). Shodují se však, že národ je velmi těžce definovatelný. Je to z toho důvodu, že jeho podstata není nijak uchopitelná. Je to jakási vazba psychologického typu, která pojí určitý typ lidí a zároveň je odlišuje od ostatních (Connor 2003: 154). Neexistuje jedna jasná definice národa, která by byla veřejností přijímána nejčastěji. Je to díky tomu, že kdokoli národ určitým způsobem podrobí výzkumu, si vytváří vlastní definici podle toho, jak na národ pohlíží on sám. Často také definice národa v sobě uchovává národnost daného autora. Jedním z důvodů, proč je těžké a skoro nemožné onu oficiální definici vytvořit, je v přístupu rozdílných paradigmat. Proto aby bylo možné stanovit jakési společné vlastnosti a znaky, které mají všechny národy společné, by na začátku zkoumání muselo být jasné, jaké společnosti jsou vlastně národy. Pokud nějaký teoretik tvrdí, že podstatným znakem národa je společný mateřský jazyk, znamená to, že při stanovení jeho definice například Švýcarský vůbec nepovažoval za národ (Waldenberg 2003: 419–421).

V čem ale autoři definic přesto nacházejí shodu, je, že národ je kolektivním společenstvím hlásícím se ke stejné národnosti a ke společné historii. Národ je definován lidmi, kteří se považují za jeho součást. I přesto, že se třeba nikdy vzájemně neseťkají (Mitchell 2014: 7 – 8, Schröder 2015: 44). S pojmem národ je možno se setkat již ve 13. století. V této době však ještě nemá žádný politický význam. K tomu dochází až kolem 18. století, kdy se objevují první zmínky o nacionalismu a nacionalistech, a to během Velké Francouzské revoluce v roce 1789 (Heywood 2003: 155 – 160).

Stát

Během druhé poloviny 19. století představuje italský právník Pasquale S. Mancini teorii takzvaného národního státu (Waldenberg 2003: 437). Národním státem je myšlen ten stát, jehož součástí je jeden konkrétní národ a lidé patřící do tohoto specifického národa jsou považováni za horizontálně spojenou společnost, ke které v jistém slova smyslu daný stát náleží. Mnoho národních států však pojímá určité skupiny lidí, kteří nepatří do národa, a ani se necítí být jeho součástí. Pro českého autora Libora Lněničku národní státy znamenají určitý typ politické organizace, při které dojde ke spojení idey státu s idejí národa. Pro národní státy je typické, že se vyznačují tím, že národ teritoriálně splyne se státem. Daný stát je charakterizován svojí suverenitou na jasně vyznačeném území a vlastním teritoriem (Lněnička 2017; Mitchell 2014: 6). Dle Hanse Kohna je národní stát považován za ideální a také přirozenou formu politického uspořádání (Kohn 2003: 87).

Každému státu nelze přisuzovat vlastní národ, protože jak stát, tak i národ mohou na světě existovat jeden bez druhého. Národ se mohl objevit bez státu a stát zase bez národa (Lněnička 2017). V některém případě byl dříve národ a v jiném zase stát. Stát má však jasně určené teritorium, ve kterém existují politické složky, které jsou schopné daný stát řídit (Oxford Dictionaries nedat. b). Max Weber formuluje stát „jako jakousi lidskou komunitu, která si nárokuje monopol na legitimní užívání fyzické síly uvnitř jasně definovaného teritoria“ (Mitchell 2014:

6). Podobně jako u národa, se ani zde autoři nenachází schodu na jedné oficiální definici.

V kontextu Spojeného království je Velká Británie státem a Skotsko národem. Spojené království můžeme považovat za národ tehdy, pokud je přítomen jakýsi řádný pocit sounáležitosti a ochotnosti lidí položit své životy v bojích ve jménu státu (Mitchell 2014: 7).

1.2 Nacionalismus

Na rozdíl od pojmu národ, je nacionalismus, byť bez politických konotací, pojem relativně nový. S nacionalismem je možno se poprvé setkat během druhé poloviny 19. století. Jeho idea vzniká během Francouzské revoluce, kdy je považován za politickou doktrínu. Rozšíření nacionalismu po světě je výsledkem kolonizace probíhající ve 20. století, kdy byla nacionalistická doktrína evropskými mocnostmi vyvezena ven z Evropy a tím došlo k jejímu rozšíření. Evropané touto kolonizací nejenže chtěli získat kontrolu nad získaným územím, ať už byla politického či ekonomického typu, ale také jim šlo především o vývoz západních hodnot a ideologií, do kterých lze zařadit i již zmíněný nacionalismus. Jak se později ukázalo, právě nacionalismus byl koloniemi použit proti jejím kolonizátorům, když v mnoha zemích začaly růst nacionalistické tendence, které nakonec vyústily ke zbavení se koloniální nadvlády a vzniku samostatných států (Heywood 2005: 155 – 157; Kohn 2003: 87).

Problém nacionalismu tkví v jeho rozdílné interpretaci. Tyto rozdíly se projevují především díky jazykovým tradicím, jelikož každý jazyk si nacionalismus vykládá svým určitým způsobem a jeho definice rovněž souvisí s tím, jak daný jazyk interpretuje pojem národ. Díky tomu se například nacionalismus v anglickém jazyce pojí se státem a například v německém jazyce je jeho význam sporný (Hroch 2003: 13).

Způsob chápání a výkladu nacionalismu se během historie vyvíjel. Na začátku měl nacionalismus podporu liberálních hnutí, ale později od nich upustil a začal se přiklánět ke konzervativnímu politickému smyšlení, který se vymezoval vůči

socialismu. Národy samy sebe najednou chápou jako nadřazené vůči ostatním národům. V 19. století je nacionalismus považován za hnutí elit a později, když se na scénu dostává střední třída, hnutím buržoazním. Ve 20. století se z něj poté stává masové hnutí a od poloviny 20. století už začíná být podrobován vědeckým analýzám (Heywood 2005: 156, Hroch 2003: 13; Kohn 2003: 90).

Základní stavební jednotkou nacionalismu je víra, že národ je hlavním principem politické organizace ve státě (Heywood 2005: 156 – 162). Svět se dělí na různé národy a pro každý národ jsou specifické určité znaky, které ho odlišují od těch ostatních (Kedourie 2003: 100). Podle Gellnera je naprosto běžné, že si lidé přejí žít s lidmi stejného národa a odmítají možnost soužití s lidmi jiné kultury a o to víc si nepřipouští myšlenku, kdyby měli být pod nadvládou těchto jedinců. Tento autor je zastáncem názoru, že nacionalismus má kořeny v modernitě (Gellner 2003: 21–28). Eugen Lemberg věří, že podstatou nacionalismu je neměnná stránka jakéhosi duchovního sebepotvrzení národů a pocitu méněcennosti neboli podřízenosti (Lemberg 2003: 82).

Právě německý nacionalismus velice výrazně ovlivnil vývoj v Německu směřující k nacismu ve 20. století a přispěl k oběma světovým válkám v roce 1914 a 1939. Nacionalismus zde byl mnohem silnější v meziválečném období než před první světovou válkou. Bylo tomu tak především z utrpené porážky ve válce a nástupu Hitlera (Heywood 2005: 157). Druhá světová válka velice poznamenala způsob, jakým teoretikové začali od té doby ke studiu nacionalismu přistupovat (Hroch 2003: 15). Téměř naprostá většina autorů razantně upustila od rasových teorií pospolitostí krve a začaly převládat teorie národa, kdy národ již nadále nelze definovat pouze jazykem a kulturou (Hroch 2006: 52).

Tom Nairn přišel s teorií takzvaného neo-nacionalismu a Skotsko považuje za jeho exemplární typ. Autor vysvětluje neo-nacionalismus jako srovnatelný s klasickým nacionalismem v tom smyslu, že je „nuceným vedlejším produktem nerovného charakteru kapitalistického vývoje“ (Nairn 2015: 103). Tento typ nacionalismu se však utváří mnohem později, než klasický. Výskyt neo-

nacionalismus Nairn soustřeďuje především do nových vyvíjejících se okrajových zón. Ve své knize také hovoří i o jakési skotské zvláštnosti. Ta prý spočívá ve způsobu fúze. Během historie se lze setkat s mnoha národnostmi, které nemají svůj stát. Existuje však pouze jeden zákon o unii, který autor popisuje, jako zvláštní dohodu mezi dvěma vládnoucími třídami. Popisuje ho jako dohodu, která by dříve za absolutní monarchie a později během demokratického nacionalismu byla nepředstavitelnou (Nairn 2015: 104)

Teoretik nacionalismu Hans Kohn rozlišuje dva typy nacionalismu, které jsou si zároveň protichůdné. První typ autor označuje jako západní, který je zároveň demokratický a liberální. Původ vzniku mu Kohn přisuzuje ve Francouzské revoluci a v tehdejší anglickém liberalismu. Ten se stal vzorem pro ostatní evropské národní státy té doby. Druhým typem, který oponuje, je takzvaný nacionalismus nezápadní reakční, který je stavěn do protikladu vůči nacionalismu západnímu. Jeho původ lze nalézt v Německu a v jeho jazykovém pojetí definice národa, odkud se později rozšířil dále na východ. V nezápadním nacionalismu jsou velmi patrné autoritativní a mytologické prvky. Kohn tuto svojí dichotomii později poupravil, když přiznal, že i v některých státech na východě lze nalézt výjimku v podobně západního demokratického nacionalismu. Tato „Kohnova dichotomie“ se stala inspirací mnoha pozdějších badatelům, které mnohdy přímo i nepřímo ovlivňovala. Společnost, která vznikla na západě, byla sekularizovaná a racionalistická a vznikla z boje za svobodu, občanská práva a ústavu. Národ zde byl politickou skutečností a nacionalismus se opíral o rovná občanská práva bez jakéhokoli ohledu na sociální či etnickou příslušnost jedince. Nacionalismus východní byl přesným opakem. Zde představoval společnost, která razantně odmítala cizí neboli jinak řečeno západní vlivy. Národ byl považován za pouhou historickou mytologii a nacionalismus tkvěl ve snaze překonat pocit méněcennosti (Hroch 2006: 52–53; Kohn 2003: 94–95). V této práci jsem se rozhodla považovat skotský nacionalismus za nacionalismus západního pojetí.

1.3 Skotská otázka

Pod pojmem otázka se v 19. století skrýval komplex zdánlivě obtížně řešitelných problémů. Existovala například tzv. „Severoirská otázka“ nebo „Východní otázka“. V případě Severního Irska to byla směs nacionalismu, náboženství a konstitučních otázek. Práce s tím vyžadovala vnímavost, která byla bohužel až moc často nepřítomna. Docházelo k přítomnosti silných mýtů a k mnoha nedorozuměním, které dohromady zanechávaly pocit, že ona otázka byla jen velmi těžko řešitelná. Východní otázka se zabývala tím, jaké důsledky měl pád Osmanské říše. V obou případech byla otázka jakýmsi hlavolamem – byla složitá, nestálá a de facto se vyhýbala jednoduchému řešení. Dalším velmi důležitým rysem těchto otázek bylo to, že témata, která se pod nimi skrývala, byla všudypřítomná, ale otázkami se stávala pouze tehdy, když dosáhla nebo se blížila ke krizovému bodu. Skotská otázka všechny tyto charakteristiky obsahuje (Mitchell 2014: 3–4). Současná Skotská otázka se především soustředí na skotskou nezávislost, a jestli k ní opravdu dojde.

2 PRÁVO NÁRODA NA SEBEURČENÍ

Právo na sebeurčení znamená v tom nejjednodušším slova smyslu nezávislost v oblasti politické kontroly. Tato definice však neudává podrobnější charakteristiku v oblasti nezávislé kontroly. To znamená především nad jakými aktivitami a institucemi má skupina právo provádět kontrolu, která nemusí být u všech oblastí stejná. V jakém rozsahu má právo tuto kontrolu vykonávat a samozřejmě které instituce spadají do její oblasti kontroly. Díky neomezenému počtu typů samospráv jsou možné různé kombinace výše zmíněných proměnných. James Anaya dělí sebeurčení na dvě dimenze – ústavní a probíhající. O sebeurčení ústavním lze hovořit tehdy, kdy skupina dělá fundamentální volbu, která se přímo týká jejího politického statusu. Touto volbou může být například přijetí či odmítnutí nezávislé státnosti ve státě. Probíhající sebeurčení je synonymem pro samosprávu, s tím, že se nemusí jednat o úplnou nezávislost. Skupina, která vykonává samosprávu, musí uplatňovat alespoň nějakou formu nezávislé politické kontroly nad určitými významnými aspekty běžného života (Buchanan 2004: 332–333).

Chaim Gans je toho názoru, že právo na sebeurčení nedává právo na státní a územní svrchovanost. Skupině, která právo na sebeurčení požaduje, jsou dána určitá privilegia obvykle v rámci státu. Tyto privilegia většinou zahrnují práva samosprávy, práva na zvláštní zastoupení a práva na zachování kultury. Zastává názor, že existuje možnost přesunu skupiny na nějaké formující se území, kterým může být teritorium s hlavním významem při vytváření historické identity skupiny (Moltchanova 2009: 18–19). Právo národa na sebeurčení je nepochybně jedno z nejdůležitějších ustanovení dnešního mezinárodního práva. Respektování zásady na sebeurčení v mezinárodním systému představuje důležitý předpoklad pro rozvoj spolupráce mezi národy v mezinárodním systému. Právo národů na sebeurčení je základním lidským právem v dnešním moderním světě a je dokonce zapsáno v paktech OSN. Pro členské státy OSN je tedy toto právo samozřejmostí a je nediskutovatelné. Aby se demokracie ve světě mohla dále rozvíjet, je nutné, aby bylo právo respektováno. Princip na sebeurčení dělíme na dva základní a přitom

rozdílné významy. Prvním je právo všech národů mít vlastní národní stát, a druhým je zachování územní celistvosti (Potočný – Ondřej 2006: 23–24).

2.1 Autonomie

Autonomie je už po staletí v experimentální fázi. Čas od času byla autonomie používána několika státy jakožto politický nástroj k potlačení menšin a jejich hnutí, avšak s malým úspěchem. Každopádně někteří autoři se shodují, že je autonomie relativně novým fenoménem. Poukazují především na to, že první diskuze ohledně autonomie a autonomních režimů začaly být populárním tématem až na přelomu 19. a 20. století. Proto, aby se myšlenka autonomie stala důležitým prvkem demokratických vlád, napomohla například Společnost národů nebo různé mezinárodní smlouvy. Někdy bývá koncept autonomie chápán jako něco mezi nesamosprávným územím a nezávislým státem, který nemá dostatek nezávislosti, a to jeho obyvatelům dovoluje ovládat jeho ekonomické, kulturní a společenské záležitosti a ukazuje alespoň částečný stupeň nezávislosti od ústřední vlády. Autonomie je politickým nástrojem, který je využíván především z řad menšinových skupin k tomu, aby posílili jejich perspektivní nároky. Autonomie není z právního hlediska dobře definovanou koncepcí. Je velice těžké ji v právním kontextu uplatňovat. Nicméně, autonomie je z toho hlediska definována jako samospráva. Často je autonomie označována právě jako jedno ze synonym pro samosprávu. Každopádně i zde existují opačné názory a ty, co jej zastávají, vidí mezi autonomií a samosprávou významný rozdíl. Autonomii považují za předběžnou fázi vývoje samosprávy (Welhengama 2002: 97–101).

Autonomii dělíme do dvou kategorií na autonomii kulturní a autonomii teritoriální. Územní autonomie se týká jasně vymezeného teritoria, bez jakéhokoli ohledu na rozdíly mezi obyvateli a může být výsledkem přímých reakcí na požadavky etnických či jiných skupin. Na druhou stranu autonomie kulturní nebo osobní se zaměřuje čistě na určitou etnickou, náboženskou či jazykovou skupinu a nebere ohled na jejich místo narození nebo původ a umožňuje jim určitou míru nezávislosti k regulaci sfér, do kterých lze zahrnout tradiční způsoby života, a které

nijak nezahrnují a neovlivňují územní působnost státu (Welhengama 2002: 102–105).

Autorka Gnanapala Welhengama uvádí, že na světě lze spatřit přes 100 funkčních příkladů modelů autonomie. Lze se setkat s klasickými federacemi i mnoha různými formami *Home rule*. Suverenitu považuje zároveň za přítele i nepřitele autonomie. Autonomie svého právního základu, který je potřebný pro její existenci, dociluje ze suverenity. Nicméně, suverenita v sobě zahrnuje funkční sílu autonomního regionu nebo jednotky tím, že zavádí parametry, v nichž autonomie musí fungovat. Dalším možným příkladem autonomního zřízení je federace. Federální stát je sdružením několika svrchovaných států. V širokém pojetí federalismus znamená rozdělení pravomocí mezi federálním státem a určitými regiony nebo unijní státy. Existují různé typy federálních států počínaje těmi, které jsou nejvíce omezující (např. původní eritrejský model) až po ty nejrozsáhlejší (např. švýcarský, německý či americký model). Každý z těchto dvou modelů je něčím výjimečný. Federální systém jako takový má však jeden společný znak a tím je rozdělení legislativních pravomocí. Federální stát také operuje s několika složkami, kterými jsou například kantony, provincie nebo svazové státy (Welhengama 2002: 108–113).

2.2 Decentralizace a devoluce

Decentralizace je určitý způsob, při kterém dochází k přenesení moci takzvaně ze shora dolů, tedy od centrální vlády na nižší složky systému. Lze hovořit i o úplné decentralizaci, při které jsou ony nižší složky systému zcela nezávislé na centrální vládě, a ta na ně pouze dohlíží. Devoluci poté lze chápat jako typ decentralizace. V té nejčistší formě se devoluce vyznačuje určitými prvky. Nižší složky neboli jinak řečeno místní složky systému jsou vnímány jako zcela samostatné, mají jasně vyznačené teritorium, nad kterým mají právo vykonávat kontrolu. Devoluce v sobě zahrnuje potřebu rozvíjet místní samosprávy jako instituce, které jejich občané za instituce považují a kterým mohou důvěřovat a obracet se na ně. V devoluci jde o to, aby existovaly vzájemně koordinované vztahy mezi ústřední a místní vládou, které budou zároveň oběma stranám

prospěšné (UNDP 1999: 6). O devoluci lze říci, že je prostředkem, skrz který lze zamezit separaci. Na druhou stranu se může velmi snadno stát, že posílení autonomie daného státu bude vést ještě k mnohem větší snaze pro získání autonomie, a to povede až k samotnému získání nezávislosti (Hopkin 2009: 179–198). Decentralizace je považována za možný účinný prostředek, skrze který dochází ke snižování etnických konfliktů a secesionismu ve světě, jelikož právě secesionismus společně s konflikty etnické povahy jsou v 21. století považovány za významnou hrozbu pro mír a stabilitu v mezinárodním systému (Brancati 2006: 651).

2.3 Secese

Secese a separatismus jsou dva pojmy, které bývají často zaměňovány. Někteří autoři oba termíny dokonce ztotožňují. Každopádně ve skutečnosti mezi nimi existuje rozdíl. Separatismus, který může být označen za takzvanou interní secesi, charakterizuje politická hnutí, která se snaží omezit moc ústřední vlády v určité oblasti. Cílem separatismu není odtržení se od státu, ale pouze získání určité úrovně autonomie v rámci požadovaného regionu. Secese na druhou stranu požaduje úplné odtržení od státního celku a vznik nového samostatného státu (Rosůlek 2015: 28). Secese se řadí mezi nejdramatičtější formy prosazující sebeurčení (Buchanan 2004: 332).

Oficiálně ji tedy lze chápat jako nějaké formální vystoupení ze svazku, federace, politické nebo náboženské organizace. Proces secese začíná tím, že se část společnosti určitého státu odloučí od centrální vlády s cílem vyhlásit nezávislost. Poté následuje politická dezintegrace, kdy politická elita daného regionu, který má secesionistické cíle, vypoví loajalitu centrální vládě a začne zcela nezávisle vykonávat svojí vlastní politiku. Jeden z hlavních faktorů, který určuje secesionistická hnutí, je nárok na sebeurčení. To můžeme rozlišovat na interní a externí, kdy při separatismu (tj. interní) je zachován *status quo*¹ a

¹ Používá se v diplomacii. Stav, který nastává nejčastěji po ukončení konfliktu. Bojující strany se zavážou, že budou *status quo* dodržovat, tedy Co kdo má, to mu zůstává. Status quo = stávající stav.

secesionistické skupiny získají jen určitý stupeň autonomie, ale v případě secese (tj. externí) dochází k definitivnímu odtrhnutí od státu (Rosůlek 2015: 11–27).

Secese se na mezinárodní politické scéně objevuje o něco dříve než nacionalismus a ne vždy, tak jako je tomu dnes, s nacionalismem přímo souvisela (Rosůlek 2007: 63). Do poloviny 19. století secese nespadá do oblasti politiky. Spíše se vykládá jako „odloučení duše od těla“. V roce 1733 dochází ve skotské církvi k rozkolu, kdy separatisté sami sebe začínají nazývat tzv. seceders². Toto skotské náboženské štěpení způsobilo, že secese si začíná být všimáno i v politickém prostředí a pomalu se do této oblasti přesouvá (Rosůlek 2015: 19).

Mezinárodní právo by správně mělo uznat nějaký speciální typ práva na secesi, ale v žádném případě by nemělo dát vzniknout obecnému právu na sebeurčení, které v sobě obsahuje právo všech národů na secesi. O to spíš by se mezinárodní právní řád měl zasazovat a podporovat alternativy k secesi a toho lze dosáhnout zejména tak, že bude pracovat na větším dodržování norem současných lidských práv, které přímo zakazují jakýkoli náznak etno-národnostní a náboženské diskriminace. V některých případech by měl mezinárodní právní řád podporovat autonomní režimy. Při omezení jednostranného práva na secesi v případě závažné a přetrvávající nespravedlnosti by tento krok podnítil státy, aby zaujaly pružnější postoj vůči autonomním opatřením, jelikož byly tímto rozptýleny jakékoli obavy z rozpadu státu, které právo na sebeurčení vyvolává (Buchanan 2004: 331).

Secese je považována za krajní variantu, kterou lze vyřešit rozpory v soužití ve státě nebo k řešení kulturních záležitostí, ale rozhodně to není jediná možnost, která existuje. Nejznámější příklady pokusu o secesi se vyskytují ve třech regionech – v kanadské provincii Québec, ve španělském Katalánsku a ve Spojeném království ve Skotsku, kterému je věnován zbytek práce.

² Anglický výraz pro ty, kteří se zasazují o secesi

2.3.1 Referendum

Referendum úzce souvisí s již zmiňovanou devolucí a secesí, de facto je to prostředek, který slouží a je pořádán od toho, aby v nich občané svobodně vyslovili svůj názor na devoluci, secesi či co se jiných záležitostí státu týče. Vždy se v nich hlasuje buďto pro nebo proti. V současných demokratických zemích je celkově celé referendum pro vládu velice závazné a musí jeho výsledek respektovat. Díky referendům se občané mohou podílet na hlasování o důležitých politických otázkách, mezi které patří například schvalování zákonů či schvalování dodatků k ústavě (Grinc 2010: 80–81).

3 SKOTSKÝ NACIONALISMUS

Paradoxem skotského nacionalismu je nepřítomnost jakéhokoli hnutí, které by usilovalo o nezávislost Skotska mezi 18. a 19. stoletím. Zatímco jiné národy ve světě se pokoušely prosadit svoji nezávislost, Skotsko o tu svou přichází v roce 1707 po sjednocení s Anglií. A možná kromě Jakobitských povstání v první polovině 18. století Skotové nezažili žádné další pokusy, ba i jen náznaky o nezávislost. Jejich touha po autonomii se překlenula v politické hnutí až v roce 1886, kdy byla založena asociace na skotský *Home rule*, která požadovala pro Skoty omezenou autonomii, kterou by jí garantovala centrální vláda z Westminsteru (Britannica nedat.). U tehdejších Skotů ale i přesto stále převládal pocit lhostejnosti vůči jejich národnosti. Skotská industrializace, která probíhala od poloviny 18. století, zapříčinila nejen hospodářský, ale i populační růst. Skotsko se začalo přetvářet v městskou společnost. Mezi rokem 1707 až do konce 19. století je ve Skotsku jedna z nejvyšších úrovní intelektuálních a kulturních aktivit. Na konci 18. století zde proběhlo Skotské osvícenství, docházelo k mnoha vynálezům a literárním úspěchům, za které Skotsko vzbuzovalo respekt. V tomto období se však nacionalismus ve Skotsku na politické úrovni ještě neuchytil. Je pro to udáno několik důvodů. Dle Toma Nairna mělo Skotsko dva nejdůležitější komponenty, které jsou nezbytné pro vzestup nacionalismu – stoupající střední třídu a inteligenci. Tím, že skotská společnost byla až příliš rozvinutá, nenásledovala obvyklou cestu k nacionalismu (Ichijo 2012: 33–35).

Tento nerovný vývoj by dle autora vyprodukoval nespokojenou inteligenci, která by posléze iniciovala nacionalismus a poté se rozšířila i na střední třídu. Tyto dvě skupiny by se spojily dohromady a vytvořily vlastní komunitu bránící jejich kulturu, aby tak společně mohly čelit hrozbám přicházejícím z centra. Nezávislost by byla právě tím hlavním prostředek obrany. Avšak tím, že bylo Skotsko až příliš rozvinuté, jak skotská inteligence, tak i střední třída necítily vůči Británii žádnou nespokojenost. Proto tedy Skotsko postrádalo politický nacionalismus. Skotská inteligence, která trpěla nedostatkem nacionalistických misí, začala postupně opouštět Skotsko s cílem najít ve světě nějaké větší poslání. I to se na politickém

nacionalismu projevilo, protože poté se zde objevuje dělnická třída, která neprojde žádným kulturním znárodněním. Skotský nacionalismus v 19. století byl spíše ve formě unionistického nacionalismu, protože Británie nezasahovala do skotské občanské společnosti. Ta byla relativně autonomní a Unie jí přinášela mnoho výhod. Ani střední třída neměla potřebu ukončení Unie s Anglií, jediné o co jim opravdu šlo, byla rovnost Skotska s Anglií v rámci Unie. Pro Skoty bylo Britské impérium jakýmsi prostředkem, díky kterému mohli ve světě zanechat nějakou stopu (Ichijo 2012: 35–37).

Během Velké hospodářské krize a s ní spojené politické krize vyvstaly obavy, že dojde ke vzrůstu nacionalismu jakožto hlavní politické síly v Unii. V kontinentální Evropě k tomu totiž docházelo. *Home rule* zůstávalo u voličů i nadále populární, jak ukázala řada průzkumů. Na počátku 30. let byli skotští političtí představitelé plni ostražitosti, neboť opravdu hrozilo, že by se z nacionalismu ve Skotsku stala dominantní síla. Jejich obavy zašly až tak daleko, že v roce 1932 byla podepsána deklarace proti skotskému nacionalismu nazvaná Ragmanova listina. Situace bezprostředně po Druhé světové válce nebyla pro nacionalismus přátelská. Elektorát se soustředil především na zaměstnanost, mzdy a poválečnou rekonstrukci společnosti. Během 60. let dochází ve skotské společnosti ke změnám z důvodu, že jistota, kterou stát vždy poskytoval, se začala otřásat v důsledku úpadku skotské ekonomiky za zbytkem Spojeného království. Nová generace mladých voličů vedla oproti svým předkům jiné životy. Lidé měli jiné ideály, vykonávali jiná povolání a nebyli podporovatelé tradičních politických stran. Pro britské politické strany nacionalismus nevzbuzoval příliš velké obavy. To, že se ekonomika potýkala v problémech, nebylo žádným tajemstvím (Finlay 2004: 111–321).

Když v 60. letech začíná Skotská národní strana získávat stále větší volební podporu, skotský nacionalismus jednoznačně vstupuje do jiné fáze. V té době SNP přitahovala pozornost mnoha vědců, protože její vznik byl jakýmsi překvapením. Během druhé poloviny 20. století je nacionalismus vnímán především negativně, protože bývá spojován s rozvojovými částmi světa – Asií a Afrikou. Z historického

hlediska byla 70. léta těžkým obdobím. Ekonomika je v této době propojena s politikou a politika s ekonomikou. Mezi lety 1965 a 1975 dochází ve skotské ekonomice k mírnému zlepšení poté, co je do ní podniknuta vládní intervence. Zvyšovala se produktivita, která pomalu dosahovala průměru celého království. To samé se stávalo i u mezd. Špatné industriální vztahy a inflace byly dva největší problémy té doby, kterým Británie čelila a které měly zároveň nejhorší dopad ve Skotsku. Strach z nezaměstnanosti převládal celou společností. V mnoha ohledech se dá předpokládat, že vzestup nacionalismu byl skotskou reakcí na tuto krizi. Poté, co je na začátku 70. let objevena v Severním moři ropa, se spekuluje o tom, jaký důsledek a jestli vůbec nějaký, měl tento objev na nacionalistické hnutí. Tato ropa mohla být viděna jako záchranář skotské ekonomiky. Autoři se každopádně neshodují, jaký vliv tato skutečnost doopravdy měla (Finlay 2004: 321–336; Ichijo 2004: 37–46).

Po neúspěšném referendu o devoluci v roce 1979 a volbách, které následovaly, se k moci dostala pravicová vláda Margaret Thatcherové a podpora SNP klesla téměř až na polovinu a strana ztratila v parlamentu 9 svých míst. Nacionalismus se zdál být na ústupu, ale rozhodně nevymizel. SNP se ze své prohry relativně rychle oklepala a na konci 80. let měla zpět svoji ztracenou volební podporu a aktivně začíná lobbovat za vznik skotského parlamentu. Poměrně dost nacionalistů bylo pro decentralizaci Skotska. Devoluci totiž viděli jako odrazový můstek pro nezávislost. Uvědomovali si, že nezávislost by mnohem lépe a lehčeji získali v uzavřeném skotském politickém kontextu a nikoli v rámci tehdejšího politického systému Spojeného království. Nezávislost vyhlášená po devoluci by nebyla krokem do neznáma, protože Skotové by již měli nějakou zkušenost s politickým rozhodováním. Ve vývoji skotského nacionalismu jsou od referenda z roku 1979 přítomny dva velmi významné rysy. Tímto prvním byla důležitost evropského rozměru. SNP vnímala Evropu pragmaticky a stala se pro ní jakýmsi prostředkem k dosažení nezávislosti. Druhým rysem, který je charakteristický pro skotskou politiku, je tzv. občanská politika. Tento termín označuje politická hnutí a iniciativy, které fungují mimo politické strany. Po referendu a všeobecných

volbách v roce 1992 začali Skotové vyjadřovat svoji frustraci z tehdejší politické situace právě skrz různé občanské skupiny a to formou pochodů, setkání a literatury. Občanské skupiny se velice důrazně vyjadřovaly velmi proevropsky. Nezajímal je však vztah s EU, nýbrž zastoupení skotských zájmů v evropských institucích (Finlay 2004: 336–390; Ichijo 2004: 46–55).

Je přítomno mnoho důkazů, které naznačují, že Skotové jsou od 60. let 20. století co se hlasování týče mnohem méně unionisty a více nacionalisty. Je to dáno především díky tomu, jaký význam politické strany přikládaly nacionalismu a unionismu. Důkazy naznačují, že za poklesem unionismu a nástupem nacionalismu stojí především změna stranických strategií. Neznamená to však, že by na tom nemělo žádný podíl veřejné mínění. Právě veřejnému mínění je přisuzována velká síla, ale zároveň i stabilita. Stranám, které se tomuto veřejnému mínění podřídily, sklízely ovoce. Naopak ty, které se ho rozhodly ignorovat nebo jakkoli podráždit byly potrestány. Při vzrůstající síle Skotské národní strany bylo jednoduše těžší volit unionisty. (Miller 2008: 175–189). Nacionalismus je pouze jedním z několika témat, která dnešní skotskou politiku odlišují od jejích sousedů. Společně s ním se důležitost přikládá i Labourismu a jeho ideologii, která je prezentována labouristickou stranou (Kidd – Petrie 2016: 48).

3.1 Britská identita

Britská národní identita je politickou, právní, sociální, ale také emoční otázkou. Byly to právě britské vlády, které po staletí měly hlavní úlohu při formování a definování této identity. Po staletí ji ochraňovaly a určily, jaké charakteristiky budou definovat to, kdo je Brit a kdo ne. Tato otázka *britství (Britishness)* patří i dnes mezi silně debatovaná témata, jelikož je Británie vystavena výzvám, kterými jsou například skotská devoluce, evropská integrace či masová imigrace do země. Myšlenka jakéhosi jedinečného britského charakteru je datována až do období královny Viktorie. Právě ve viktoriánské éře dochází k určitým rozhodnutím, které později vymezí současnou debatu. Dnes je britská národní identita především spojována a založena na takových pojmech, jakými jsou například tolerance, svoboda a fair play (Grube 2011: 628).

Mezi instituce, které symbolizují Británii a britskou národní identitu, patří klíčové politické instituce, hlavní veřejné služby a instituce zabývající se občanskou společností. Do nich lze zařadit například Westminsterův parlament, monarchii, Nejvyšší soud, BBC, právní systém, Britskou radu (British Council), ozbrojené síly, anglikánskou, skotskou a velšskou církev nebo státní systém zdravotní péče. Některé z těchto státních institucí ztratily svoje oprávnění a pravomoci, kterým se dříve těšily. Za tuto změnu může z části program modernizace, který uskutečnila vláda Tony Blaira. Také je důležité zmínit, že některé britské instituce jsou rozlišovány v každém ze čtyř teritorií Spojeného království. Například takové BBC, které se neustále snaží přezkoumávat rovnováhu mezi programy vysílanými v celém Království a mezi programy v jednotlivých teritoriích (Hazell 2009: 104).

Někteří britskou identitu považují za identitu státní. Svě tvrzení argumentují tím, že Británie není národem, ale státem se souborem právních a politických struktur. Toto tvrzení je však nesprávné, jelikož Británie není pouze státem. Historici se shodují, že lidé žijící ve 20. století v Británii sdíleli ekonomiku, dělnické hnutí, impérium, jazyk a kulturu. Některé z těchto věcí již nejsou aktuální, i přesto je však jasné, že Británie není jen státem a její identita není státní identitou (Uberoi – McLean 2009: 41–42).

Často se lze setkat i s tvrzením, že britská identita je jen jiným slovem pro *identitu anglickou (Englishness)*. Tedy že vlastně *Britishness* znamená to samé co *Englishness*. Toto přesvědčení odráží skutečný fakt, že Britské ostrovy jsou pod nadvládou anglického jazyka, anglického práva a kultury a také politických institucí. Po většinu času byl tento zmatek výhodný především pro Angličany. Skrylo to fakt anglické nadřazenosti za přívětivějším a všezahrnujícím pláštěm britské identity (Kumar 2010: 475–476). Současný status anglické identity ale i Anglie jako takové musí být pochopen nejen skrze srovnání s ostatními částmi Spojeného království, ale stejně tak je důležité tento status srovnat se vztahem mnohem širším a částečně se překrývajícím – tedy britskou národní identitou (Bond – Jeffery – Rosie 2010: 463). Mnoho autorů se shoduje na tom, že je až

zbytečné a beznadějně *anglickou identitu* definovat. Arthur Aughey poznamenává, že není vhodné nahlížet na anglickou národní identitu jako na jasně vymezenou a stanovenou entitu (Kumar 2010: 472). Anglická i britská identita k sobě neodmyslitelně patří. Spojené království bez Skotska, Walesu a Severního Irska je myslitelné, tak jak lze vidět na příkladu Irské republiky. Anglie je však bez Británie v podstatě nemyslitelnou představou. Kdyby snad mělo dojít ke zrušení Británie, což je vskutku nemožné, Anglie by čelila krizi své identity a není vůbec jasné, jak by se v tomto byť nemyslitelném případě postupovalo a zda vůbec nějaké řešení existuje (Kumar 2010: 482).

Oslabení příslušnosti k britské identitě je spojeno s oslabením dvou velmi důležitých oblastí, které ve 20. století z velké části tuto identitu definovaly. Jedná se o britské impérium a sociální péči. Ve Spojeném Království jakožto státě sestávající se z mnoha národů, jsou tyto dva obecné nástroje nesmírně důležité. Udržují totiž podporu. Některé faktory například mnohem více kladou důraz na rozdílnost než na jednotu. Za jednu z těchto oblastí lze považovat sport. Samozřejmě, že při takových událostech, mezi které spadají například olympijské hry, vystupuje Spojené Království jako jeden celek. V případě jiných mistrovství a šampionátů však většinou jednotlivé národy vystupují samostatně (Gamble – Wright 2009: 2).

Britský ministerský předseda v letech 2007 až 2010 Gordon Brown obhajoval názor, že by se Británie neměla vrátit zpět do 19. století a tehdejších pojetí rasy a území. Zastával názor, že je potřeba osvěžit a oslavovat britskou identitu. Brown tvrdil, že Británii dříve definovaly určité úspěchy, které byly spojeny především s jejím impériem a vojenskými úspěchy. Úspěchy, které jsou dnes již minulostí. Británie nadále nemůže oslavovat impérium tak jako dříve. Jeho myšlenka především zdůrazňovala, že britská národní identita by měla vyjadřovat ekonomický úspěch Británie, který dal vzniknout novému smyslu pro národní účel. Brown věřil, že proto, aby Unie setrvala, je zapotřebí, aby všichni uznávali sdílené britské dědictví a britské hodnoty. Jeho přesvědčení bohužel přehlíží fakt, že mnohé z těchto hodnot jsou až natolik všeobecné, a nelze je tak považovat za

jakkoli specifické pro Británii a britskou kulturu a naopak jsou až příliš význačné na to, aby zdůrazňovali společné hodnoty (Gamble – Wright 2009: 4–5).

V posledních pár letech prošla britská identita dramatickou změnou. Byl totiž zaznamenán pokles k její příslušnosti. Nejvíce viditelný byl především v Anglii. Tento pokles mezi Angličany nebyl doprovázen narůstajícím se ztotožňováním s Evropou nebo s jakoukoli jinou identitou. Naopak tento pokles vedl ke zvýšení počtu lidí, kteří si za svojí primární identitu vybrali právě anglickou. Ale i přes tento fakt nadále skoro dvě třetiny Angličanů v mnoha průzkumech jasně uvedli, že se cítí být především Brity, nebo Brity a Angličany zároveň (Kumar 2010: 479–480).

Dnes si je mnoho Britů vědomo své separátní identity. Mezi největší z nich patří například skotská, velšská, severoirská a anglická identita, a pro stále se zvyšující počet Britů se jedna z těchto identit stala primární a britská je pro ně až na druhém místě a v některých případech se pro ně dokonce stává identitou nechtěnou. Zajištění budoucnosti britské národní identity bude nejspíše záviset i na zachování institucí, které ji ztělesňují, a které občanům dávají pocit, že jsou všichni součástí jedné a té samé komunity. I přesto, že již dochází k neoficiální diskuzi na téma britské národní identity, a to bez zásahu vyšších složek, britská vláda by sama měla začít posazovat uskutečnění aktuální diskuze na toto téma (Gamble – Wright 2009: 1–5).

3.2 Skotská identita

Skotové nemají mnoho charakteristik, které je rozlišují od ostatních národů, zvláště pak Angličanů. Jedním z příkladů je jazyk. Ve Skotsku se především mluví klasickou angličtinou a gaelštinou. Mnoho lidí považuje skotštinu za separátní jazyk a ne za pouhý dialekt angličtiny. Dnešním Skotům chybí jazyková homogenita, zásadní prvek, který spojuje ostatní národy. Počet lidí, kteří hovoří gaelsky, se neustále zmenšuje. Náboženství je dalším kritériem, které není dostačující pro definování Skotů. Skotská církev momentálně zažívá úpadek jejich členů. I přesto je však presbyterianismus považován za důležitou vlastnost

současné skotské společnosti. Ani z pohledu rasy nelze určit, kdo jsou vlastně Skotové. Vše závisí na definici rasy, ale kdybychom se pokusili i v jejím nejširším pojetí nalézt skotskou rasu, bylo by to marné. Rasová rozmanitost je ve Skotsku totiž tak velká, že myšlenka jedné skotské rasy není možná. Již od 19. století totiž do Skotska přicházejí různé národnosti z celého světa, které zde zůstávají dodnes (Ichijo 2004: 16–18).

Existují dva prvky, které Skoty spojují. Prvním z nich je území. Poukazuje to na fakt, že skotské hranice se po dlouhá staletí nijak razantně nezměnily a udržely si stabilitu, obzvláště pak ve vztahu k Anglii. Právě ona stabilita hranic umožnila územní definici Skotů. I přestože se menšiny Skotů nacházejí po celém světě, Skotové jsou jednoduše lidé žijící ve Skotsku. Druhý prvek ztělesňuje společnou historii. Skotové dávno ve své historii postupně formulovali jejich vlastní království. Historie Skotů se tímto liší od historie Angličanů, Irů a Velšanů. Dodnes je možné spatřit ve skotských institucích odraz jejich historie. I dnes jsou totiž Skotové podrobni Skotskému právu a mají odlišnou ekonomickou strukturu. Současný skotský národ je tedy historickou a teritoriální komunitou. Skoti jsou ti, kteří jsou spojení s oblastí nazvanou Skotsko a hlásí se k historii a k hodnotám, které skotská historie vytvořila. Skotové jsou ti, kteří jednoduše chtějí být skotští (Ichijo 2004: 19–22).

Nedílnou součástí představ o skotské identitě jsou různé příběhy a pověsti. Klíčové literární tvorby, mezi které lze zařadit například báseň Bruce od Johna Barboura nebo díla Kennetha McHoana, v sobě obsahují několik charakteristických prvků, které určitým způsobem spojují historii skotské minulosti až do současnosti. Do těchto prvků lze zařadit především skotskou nezávislost a oddělení Skotska od Anglie. Názory na tyto otázky nebyly vůbec jednotného rázu, jelikož se ve Skotsku vyskytovalo více příběhů. To samé platí i o národní identitě, jejíž interpretace byla velice různorodá. Během skotských válek za nezávislost, které probíhaly mezi lety 1296 až 1328, vzniklo velké množství dokumentů a textů, jejichž obsahem byly myšlenky pospolitosti a ideálů národa. Nejvýznamnějším dokumentem je rozhodně Deklarace z Arbroath. Deklarace byla

sepsána komunitou skotského království roku 1320 – tedy ještě během války. Požadovala po papeži, kterému byla i adresována, aby uznal skotskou nezávislost a ustanovil Roberta I. Skotského zákonným králem země. Skotové v dokumentu taktéž uvedli, že pokud by se snad král Robert vzdal Angličanům, měli by právo ho sesadit a zvolit si jiného panovníka. Idea, že království může být smluvní a také ve spojení se silnými projevy národní identity, dělá tento dokument na svou dobu velice nadčasovým (Mapstone 2010: 237–238; National Records of Scotland nedat.; Scots Language Centre nedat.).

Národní identita byla v době středověku a novověku úzce napojená na skotské království. Prvním důležitým mezníkem skotské národní identity je právě již výše zmiňovaná Deklarace z Arbroath, ve které se Skotové definují vůči Angličanům. Často bývá opomíjen fakt, že v době před válkami o nezávislost byl vztah mezi Skoty a Angličany velmi úzký a že Skotové hleděli na anglické zájmy. Deklarace ukázala, jak při utváření konceptu skotské národní identity byly brány v potaz i politické a ideologické aspekty. V deklaraci je totiž jasně zaznamenáno spojení krále s obranou království. Ve staletích následujících se Skotové vraceli v literárních i úředních textech k ohraničení toho, co pro ně znamená království a vlastenectví (Mapstone 2010: 239–240).

Skotská církev měla významnou roli v životech většiny Skotů, jelikož přibližně do poloviny 19. století měl Kirk, jak bývá Skotská církev neformálně označovaná, velké pravomoci především v oblasti vzdělávání a požadoval nezávislá práva k regulování morálního chování. Profesor David McCrone je názoru, že vzdělání bylo a stále je pro *skotství* nepostradatelné. Pro mnohé skotské migranty, kteří v první polovině 19. století odešli ze Skotska, byla Skotská církev tou hlavní institucí, díky které se jim podařilo uchovat specifické aspekty skotské identity. Jsou k dispozici důkazy, kdy některé tvrdí, že důležitost vzdělání do 19. století byla bez povšimnutí a jiné zas naznačují opak (Davidson 2000: 53–87, Keating 1996: 166).

Nejpopulárnější metodou používanou při zkoumání skotské národní identity jsou otázky stylu *Moreno*. Tyto průzkumy začaly být praktikovány po roce 1986, když autor tohoto průzkumu Luis Moreno přišel s několika otázkami, jak využít vztah skotské k britské národní identitě (Brown – McCrone – Paterson, 1998: 208). Skrze tuto metodu byli respondenti tázáni, aby poměřili jejich míru *skotství* vůči míře *britství*. Mnoho anket a studií, které byly během posledních dvaceti let zorganizovány, jasně ukazují, že menšině Skotů stačí k tomu být považován za součást skotského národa pouze bydliště ve Skotsku. Pro zbytek Skotů je prvně důležité narození a rodové postavení a poté až místo bydliště. Více než 60 % tázaných Skotů při otázce, zda považují Angličana, trvale žijícího ve Skotsku, za Skota, odpověděla, že ne. Zorganizované ankety ukázaly, že pro Skoty jsou důležitější etnické aspekty než občanské a je pro ně mnohem důležitější narození a původ. Ve Skotsku existují zřetelně odlišné představy na národní identitu a na to, kdo je a může být součástí skotského národa (Leith 2012: 40–50).

3.2.1 Skotské osvícenství

První, kdo přišel s termínem tzv. skotského osvícenství, byl W. R. Scott v roce 1900, který tímto nazval období rozkvětu morální filozofie a lidských věd ve vysokoškolských městech 18. století. Skotské osvícenství si ve své tradiční představě uchovává svojí charakternost jakožto osobitou epochu intelektuální modernizace. Jeho lokální a vzájemně propojené úspěchy utvořily tzv. obecný projekt. Projekt, který David Hume nazval „vědou člověka“, v sobě obsahuje vznik lidské povahy jakožto základ a cíl filozofického výzkumu. Pro většinu stoupců, kteří byli součástí Presbyteriánské církve, byla tato věda v podstatě světská. Osvícenství odstartovalo s mistrovským dílem již zmíněného filozofa Huma „Zkoumání o lidském rozumu“. Byl to právě Hume, který nejen dal základ vědeckým projektům, které v budoucnu následovaly, ale taktéž byl tím, kdo ustanovil filozofickou matici pro vznikající romantickou a moderní rovnici literatury (Duncan 2007: 71). Vhodné je zmínit, že představitelé skotského osvícenství například již zmiňovaný David Hume a Adam Smith ve své době nebyli považováni za nikterak politicky vlivné. Bylo to z části proto, že

radikalismus jejich myšlenek je odloučil od skotských politických elit. Smithův hlavní vliv nastal až déle - během liberalismu 19. století. Postavení Davida Hume jakožto filozofa, bylo upevněno až ve 20. století (Brown – McCrone – Paterson 1996: 6). Liberální projekty osvícenství byly potlačovány tzv. Anti-Jacobinem³, a to i přesto, že skotské osvícenství, které působilo především v Edinburghu, propuklo na začátku 19. století (Duncan 2007: 71–72). Skotské osvícenství je za mnoho svých příspěvků do přírodních a morálních věd, do široké škály akademických disciplín včetně ekonomie, historie a sociologie velmi oslavováno (Hanley 2011: 587).

³ Anglické noviny vydávané v této době. Považovány za velice vlivné.

4 SKOTSKO A UNIE

Skotsko bývalo do roku 1706 nezávislým státem. Během 18. století existují dvě klíčové události, které razantním způsobem ovlivnily směr, jakým Skotsko od té doby směřovalo – Zákon o unii a Jakobitská povstání. První z těchto dvou událostí – Zákon o unii (Act of Union) z roku 1707 mezi britským a skotským parlamentem, je důležitým zákonem nejen pro Skoty. Díky němu totiž došlo ke spojení Skotska s Anglií a tím vzniká Velká Británie. Tímto zákonem došlo ke zrušení samostatného skotského a anglického parlamentu a zároveň k jejich sloučení do jediného – britského parlamentu (Brown – McCrone – Paterson 1998: 5; Kasáková 2005: 90; Rosůlek nedat.; Soule 2012: 2–3). Anglo-skotská Unie je komplexním souborem institucí a praktik, k jejichž pochopení je třeba použít britský nepsaný konstitucionalismus (Keating 2009: 34). Jak kulturně, tak i politicky Unie definovala podobu moderního Skotska (Manning 2007: 45). Unie v roce 1707 představovala moment triumfu pro Anglii. Tímto momentem se myslí dobytí Skotska. Naopak pro Skoty byla Unie symbolem národního ponížení (Whatley 2008: 24–26).

Jedním z důvodů, proč skotští poslanci vůbec vyslovili souhlas se vznikem Unie, byla vidina ekonomického růstu pro Skotsko a vidina možnosti podílet se na svobodném obchodě jak v rámci Velké Británie, tak i jejích kolonií. Pro Skoty bylo výhodnější podepsat zákon a vstoupit do Unie s Anglií, jelikož se tak lépe mohli ubránit potenciálním hrozbám. Zákon o unii zanechal skotskou občanskou společnost de facto nedotčenou, jelikož pro ně neznamenal velkou ztrátu. I přesto se po zveřejnění zákona zvedly občanské nepokoje a Unie byla v raných letech dost nepopulární. Je vhodné podotknout, že Zákon o unii nijak neohrozil, ba i dokonce zrušil jakékoli instituce, které udržují povědomí skotské identity a nezasáhl ani do životů Skotů. Skotsko si v Unii uchovalo suverénní právo a vlastní politické instituce, byl mu ponechán právní systém a parlament, který ve Skotsku schvaloval zákony. Celkově Unie přinesla Skotům mnohá pozitiva, ale zamezila zdravému vývoji skotské národní identity. Již v té době bylo vidět vymezování Skotů vůči Britům. Měli vlastní soudní systém, odlišný vzdělávací

system nebo například svoji církvev (Kasáková 2005: 91; Keating 2009: 34–35; Rosůlek nedat.; Soule 2012: 2–3).

Co se ekonomických dějin týče, tak zde to bylo obtížnější. Když zákon o unii vstoupil v platnost, mnoho Skotů doufalo, že dojde k okamžitému a značnému ekonomickému benefitu. Ve skutečnosti však Skotsko procházelo vážnou ekonomickou krizí, která trvala od druhé poloviny 17. století a která se ještě více prohloubila na začátku nového století. Díky této krizi došlo k výrazné stagnaci skotské životní úrovně, na rozdíl od Anglie, která na tom byla opačně. Toto pokračovalo ještě další čtyři desetiletí. Ovoce Unie začala sklízet až od druhé poloviny 18. století. Přístav ve městě Glasgow začal výrazně konkurovat Londýnu. Společně s Edinburhem rostla tato města nejen velikostí, ale i prosperitou. Toto období taktéž přineslo prosperitu v zemědělství zejména v oblasti skotských nížin. Zemědělství se najednou stalo nejvýznamnější ekonomickou aktivitou a bylo považováno za zdroj národního bohatství (Smout 2007: 5–7). Koncem 18. století byla Unie považována za prospěšnou. Vzkvétal jak britský, tak i skotský obchod (Whatley 2008: 24). Během 19. století těžký průmysl vzkvétal na imperiálních trzích. Po první světové válce dochází k rapidnímu obratu. Skotský průmysl byl totiž silně zasažen světovou krizí v roce 1930 (Keating 2009: 49).

Období jakobitských povstání bylo vyvrcholením nesouhlasů Skotů s novým systémem, který Unie nastolila. Hlavním cílem těchto povstání bylo dosazení katolických Stuartovců na skotský trůn, což by pak vedlo ke zrušení Unie. O jakobitských povstáních lze říci, že jsou britským příkladem celoevropské občanské války mezi katolicismem a protestantismem. V sázce nebylo jen náboženství, ale i všechny reálné svobody, které ustanovila tzv. „Slavná revoluce“ o dvě a půl století dříve. Poražení Jacobitismu zaručilo, že Británie bude pokračovat po cestě, kterou jí určila Unie. Nějaký důsledek tato povstání přeci jen měla. Byla totiž zrušena funkce skotského sekretáře, který od ustanovení Unie působil ve vládě. Jeho hlavní náplní bylo poradenství pro skotské otázky. Tato funkce se datuje až do 19. století, do období vzniku myšlenky tzv. *Home rule* (Brown – McCrone – Paterson 1998: 4; Kasáková 2005: 91). Po zrušení funkce

sekretáře Skotsko řídí tzv. manažer, který výměnou za předávání parlamentních hlasů centrální vládě, má volnou ruku při rozdělování patronátů a nad dohledem správních orgánů. Běžný dozor nad skotskými záležitostmi přebírají v roce 1885 tajemník pro Skotsko a Skotský úřad. Jejich role je v průběhu 20. století rozšířena a Skotský úřad se tak poté stává zodpovědným za velkou většinu skotské domácí politiky (Keating 2009: 35).

Od začátku 20. století až do 60. let byla Unie formována třemi klíčovými událostmi. Jednalo se o oddělení Irska, zákon o skotské církvi a všeobecné volby z roku 1922. První dvě události představovaly komplikace a třetí změnila politickou strukturu. Ony volby v roce 1922 daly příležitost k průlomu Labouristické straně ve Skotsku. Do té doby se tato strana ve Skotsku potýkala s výraznými potížemi. Oddělením Irska došlo také k vyřešení Irské otázky. Což je velmi důležité pro skotské debaty té doby ohledně skotského *Home rule*, která byla již od roku 1886 napojená na irské debaty týkající se irského *Home rule*. Tato situace měla větší důsledky pro Unionisty než pro skotský nacionalismus. Poslední významnou událostí byla reforma skotské církve. Zákon o skotské církvi z roku 1921 stanovil, že církve ve Skotsku nebude podléhat žádným občanským autoritám. De facto byly tímto zákonem ukončeny dlouhé spory mezi britským parlamentem a skotskou církví (Cameron 2008: 123–124).

Skotský politický vývoj zažívá po druhé světové válce výkyv ze své trajektorie. V té době ve skotské politice dominují labouristé a unionisté. Skotská národní strana a liberálové jsou na okraji bipolárního politického systému ve Skotsku až do 60. let. Hlavní politickou agendu poválečné Británie provázel silný britský pocit. Vše bylo soustředěno především na poválečnou rekonstrukci země, zestátnování a vznik systému státní zdravotní péče. Na přelomu 50. let se politika ve Skotsku stává relativně nepatrnou. V té době se ve skotské politice nenacházelo mnoho Skotů, kteří by hráli nějakou význačnou roli. Výjimkou byl pouze skotský premiér a několik málo skotských členů Kabinetu. Situace byla jiná než dříve. Vzrůstající moc Skotské národní strany (SNP) znamenala pro tradiční strany novou hrozbu. V 60. letech došlo ke změnám v sociální, ekonomické a vzdělávací

sféře a to vedlo k navýšení počtu mladého voličstva, které bylo jednoduše unaveno z Unionismu (Cameron 2008: 132–137). Unionismus je od 19. století jednou ze skotských ústavních tradic a začíná se vyvíjet po sjednocení Skotska a Anglie. Unionisté pevně věří a jsou oddáni zachování Spojeného království s jednotným parlamentem ve Westminsteru. Unionisté vždy uznávali fakt národní rozmanitosti uvnitř Spojeného království. Neměli žádný problém s přijetím skotských institucí, které jsou pro Skoty unikátní a odlišují ho od zbytku Spojeného království. Respektují Skotsko jako národ, ale odmítli připustit jeho autonomii. Argumentovali to tím, že kombinace národnosti a samosprávy by jednoznačně vedla k separaci (Keating 2015: 74).

Vyspělý sociální stát (welfare state) je jedním z pilířů moderní Unie a jakýmsi vyjádřením britské solidarity ve prospěch chudším teritoriím. Jeho omezení v 80. a 90. letech je někdy považováno za příčinu oslabení Unie, protože penalizovalo Skotsko a urazilo rovnostářské a demokratické principy skotského lidu. Jeho měnící se politika oslabila základy Unie (Keating 2009: 53–54). Válčení (warfare) a blahobyt (welfare) ve 20. století přetvořily Unii a to tak, že ze Spojeného království vytvořily unitární a centrální stát. Přece jen, moderní válčení nelze praktikovat lépe, pokud nejsou zahrnuti všichni občané. Spojené království se však rozvinulo ve dvě protichůdné linie. První linií byl jednotný stát, který měl jediný parlament, jehož podstatou bylo vytváření zákonů platných pro celé království. Na druhé straně zde vznikla linie se skotskými institucemi (McCrone 2005: 207).

Donald Dewar je nazýván jako otec národa a jako člověk, který se nejvíce zapřičinil o to, aby mohl v roce 1999 vzniknout ve Skotsku parlament. Někteří autoři spíše věří, že by tato čest měla být připsána Margaret Thatcherové⁴. Přece jen byla to ona, kdo ukončil poválečný konsenzus, ve kterém úplnou zodpovědnost za vypořádání se se socioekonomickými problémy přebírá stát, a které Skotsko zdědilo před druhou světovou válkou. Tento problém způsobil, že se postupně zvyšovala politická rozdílnost mezi Skotskem a Anglií, a to vedlo ke snížení

⁴ Britská ministryně mezi lety 1979 až 1990.

statusu skotských konzervativců. Tím největším důsledkem bylo zpochybnění víry Skotů v efektivnost existujícího ústavního vztahu se zbytkem Spojeného království. Nástup éry Thatcherismu představoval rozhodující zvrát ve skotském politickém konsenzu. Největší kritiku sklídila vláda Thatcherové především pro to, že její politiky poškodily strukturu občanské společnosti. Hlavní důvod, proč Skotové odmítali konzervativce, tkvěl v jejich touze chránit onu občanskou společnost. Neschopnost strany vypořádat se s národní dimenzí Skotska, bývá v mnoha ohledech tím hlavním důvodem, proč se Konzervativní strana stala ve Skotsku politickým vydědencem. Strana nebyla schopna na toto téma reagovat, a pokud se k tomu přičte ještě negativní dopad restrukturalizace ekonomiky, vytváří to nebezpečnou kombinaci. Thatcherová nikdy nepřipustila, že skotská politika obsahuje národní dimenzi. Spíše věřila, že problém byl mezi unionismem a nacionalismem. Ty, kteří volali po devoluci, nařkla z toho, že chtějí království navždy rozdělit. V jednom ze svých projevů pronesla, že dokud bude vůdcem strany, bude obhajovat Unii a odmítat jakékoli pokusy o devoluci (Finlay 2008: 157–171).

Vítězství Thatcherové v roce 1979 znamenalo dlouhých 18 let ideologické a necitlivé vlády strany, která ve Skotsku neměla podporu. Thatcherová zjevně neporozuměla tomu, jakým způsobem Unie funguje. Hlásila se k ideálu individuální svobody. V unionismu dle Thatcherové nebyl žádný prostor pro historické asymetrie anglo-skotského unijního státu. Strana redefinovala unionistický nacionalismus jako opačný vůči skotskému nacionalismu. Alespoň ve stranických termínech SNP byl tento krok pokládán za smrt unionismu, jehož vrahem nebyla skotská veřejnost, ale sama Thatcherová. Těchto 18. let napomohlo redefinovat roli labouristů na skotskou nacionalistickou stranu. Devoluce již nebyla viděna jako prostředek, který ochrání labouristy před SNP, ale jako nástroj, který je ve Westminsteru ochrání před konzervativci (Kidd – Petrie 2016: 39; Miller 2008: 184–185).

V roce 1997 se k moci vrací labouristická strana v čele s Tony Blairem, který po 18 letech přináší zpět otázku devoluce a samotné role Skotska v rámci Unie.

Labouristé vedli kampaň za rozsáhlé konstituční obnovy. Krom přenesení pravomocí na Skotsko a Wales také usilovali o reformu Sněmovny lordů a volebního systému. Přestože od některých slibů nakonec strana upustila, právě devoluci se jí podařilo uskutečnit velmi efektivně. Ještě během voleb Blair ujišťoval znepokojenou anglickou veřejnost, která se obávala rozsahu pravomocí, které by devoluce Skotsku přinesla. Rozhodnutí pořádání referenda před samotným procesem devoluce bylo Skoty vnímáno se silnými obavami a tento Blairův krok považovali za projev jeho lhostejnosti vůči devoluci. I přestože Blair devoluci slíbil, o jejím aplikování nechal nakonec rozhodnout samotný skotský lid (Kidd – Petrie 2016: 43–44).

4.1 Proces devoluce ve Skotsku

Skotskou devoluci lze chápat jako odpověď na všechny problémy, které vyvstaly v souvislosti s řízením Unie a zároveň jako výzvu budoucímu charakteru Unie. Devoluci nebylo těžké představit. Byla totiž vybudovaná na dlouholeté tradici odlišné územní správy Spojeného království. I když má suverénní Westminsterský parlament velmi rozsáhlou moc, nikdy ji však nevyužil k vytvoření jednotného územního státu. Mnoho autorů považuje Spojené království za stát unii, v němž se různé podmínky členství střetávaly mezi dominantní Anglií a ostatními národy. Teritoriální uspořádání Spojeného království mimo Anglii bylo do roku 1997 v rukou jednotlivých kancelářů. Tyto kanceláře byly na kabinetní úrovni a měly kompetence k tomu, aby vytvářely politiky pro jejich národy. Jediným národem, který nic podobného neměl, byla Anglie (Jeffery 2008: 195–196).

Devoluce ve Spojeném království tedy přenesla určitý soubor pravomocí, které do té doby vykonávala centrální vláda ve Westminsteru, na lokální vlády v jednotlivých teritoriích. Byla částečným a nesystematickým projektem. Každé z ministerstev přišlo se svými institucionálními reformami, které v tom případě byly asymetrické. To vedlo k tomu, že devoluce nebyla uceleným projektem, ale spíše se skládala z mnoha částí. Celková koordinace napříč všemi ministerstvy byla výrazně limitovaná. Důležitou věcí, která je potřeba zmínit, je, že tato devoluce se

nijak netýkala Anglie. Ani před počátkem procesu devoluce Anglie neměla žádné teritoriálně specifické uspořádání a po ukončení tohoto procesu zůstala nadále spravována ministerstvy patřící pod centrální vládu Spojeného království a na rozdíl od ostatních nebyla v Anglii vytvořena žádná lokální vláda (Jeffery 2008: 196–197).

Náznaky devoluce byly ve Skotsku vzneseny již během první světové války. Volby v roce 1967 zajistily, že se téma skotské nezávislosti, nebo alespoň skotské devoluce, dostalo vysoko v žebříčku politických programů. Dokonce i skotští konzervativci si byli vědomi tohoto narůstajícího nacionalistického cítění, a proto v roce 1968 navrhli vytvoření tzv. Skotského shromáždění (Scottish assembly). Doufali, že tím zmírní potenciální pnutí ze SNP. Co se labouristů týče, tak ti byli tradičně považováni za podporovatele centralizované politické autority s Westminsterem jakožto místem, odkud by tato autorita byla vykonávána. Stejně tak jako konzervativci, i labouristé museli reagovat na sílící podporu SNP a nacionalismu. Strana tak v roce 1974 vydává tzv. Bílý dokument⁵ (White paper), který nazvala Demokracie a devoluce: Návrhy pro Skotsko a Wales. Tento dokument pro Skotsko požadoval vytvoření Skotského shromáždění, který by měl omezenou legislativní moc. Paradoxem bylo to, že i přesto labouristé nebyli o podmínkách devoluce daných v oné zprávě přesvědčeni (Deacon – Sandry 2007: 51–53).

Celkem dvakrát hlasoval skotský lid o tom, zda má ve Skotsku být ustanoven parlament. V roce 1979 proběhlo první referendum o tom, zdali mají být návrhy labouristů na devoluci být uvedeny do praxe. 1. března necelých 52 % hlasujících zvolilo ano. Přesto to však z celkového počtu voličů bylo jen necelých 33 %. Před oficiálním hlasováním byla ustanovena hranice 40 %, a pokud by tato hranice byla překročena, mohlo by se tedy začít s procesí devoluce. Referendum tedy rozhodlo jasně. Jeho výsledek byl těžkou ránou nejen pro labouristy jakožto podněcovatele

⁵ White paper v překladu znamená oficiální vládní zprávu, která nám poskytuje určité informace a návrhy na dané téma

návrhu, ale taktéž i pro skotské nacionalisty. Relativně ihned dochází k rapidnímu úpadku podporovatelů labouristů a dochází k poškození vztahů se SNP. Strana si velmi rychle uvědomila, že její dny jsou sečteny (Deacon – Sandry 2007: 55–56).

I přes tuto prohru téma decentralizace z politické scény nevymizelo. Ba naopak, během 80. a 90. let ve Skotsku vzrůstá opozice vůči rozhodnutím přicházejícím z Westminsteru. Před parlamentními volbami v roce 1997 nejvíce sílily kampaně podporující i nepodporující devoluci. Ve druhém referendu o devoluci konaném 11. září 1997 byly voliči vyzváni ke schválení dvou návrhů. Prvním z nich bylo vytvoření Skotského parlamentu, ve kterém pro hlasovalo 74,3 % voličů. Ve druhém návrhu voliči měli rozhodnout, zda si přejí, aby bylo parlamentu uděleno právo měnit základní sazbu daní z příjmů. Zde se pro vyslovilo kolem 63 % voličů. Devoluci tedy již nestálo nic v cestě. Skotský parlament oficiálně vzniká v roce 1999 (Deacon – Sandry 2007: 55–62).

5 VÝVOJ SKOTSKÉ NÁRODNÍ STRANY

Uvádí se čtyři klíčová data, která jsou pro vývoj moderní skotské politické historie zásadní. Každé z nich odráží nová politická hnutí. Prvním z nich je rok 1832. Tento rok je znám Reformním zákonem, který byl přijat britským parlamentem. Zákon vedl k dlouhé hegemonii skotské Liberální strany. Dalším datem je rok 1886, ve kterém dochází uvnitř liberální strany k rozkolu ohledně názorů ohledně irského *Home rule*. Tyto neshody nakonec vedou k jejímu rozpadu. Na dalších 50 let se dominantní silou v pravicové politice stává Unionismus. V roce 1922 se labouristé stávají alternativní silou vůči Unionistům a nahrazují tak v této pozici liberalisty. Poslední z milníků je rok 1974, kdy Skotská národní strana (zkráceně SNP – Scottish National Party) získává 30 % hlasů během parlamentních voleb. SNP získala nejvyšší procento hlasů, což odráželo a napomohlo ke vzniku skotské nacionalistické agendy (Brown – McCrone – Paterson 1998: 125).

Za počátek vzniku SNP lze považovat malé organizace, které během 20. a 30. let 20. století obhajovaly *Home rule* pro Skotsko. V roce 1928 spojením Skotské národní ligy, Skotské nacionalistické asociace univerzity v Glasgow v kombinaci se Skotským národním hnutím vzniká Národní strana Skotska. Tato strana se poté v roce 1934 spojuje se Skotskou stranou a vytváří tím nám již známou SNP (Scottish National Party nedatováno a). SNP ve svých počátcích byla devolucionistickou nebo federalistickou stranou, od roku 1945 se formuje jako nezávislá (Kellas 2005: 54).

Samotný vznik nacionalistické strany ve Skotsku je pravděpodobně tím nejvýraznějším a možná i jediným rysem tamního politického systému. Skotská politika se od té britské liší právě tím, že Skotové mají nacionalistickou stranu. Tím, že se strana výrazně angažuje v oblasti nacionalismu a socialismu, se od 70. let 20. století stala hlavním vyzyvatelem Labouristů. Od začátku se SNP snažila dokázat, že zabírá lepší postavení než konkurenční labouristé a má tudíž možnost získat prostředky nejen ze samotné Británie, ale i z Evropy. Skotská národní strana je na rozdíl od ostatních skotských stran, které vznikly na přelomu století, v jistém

smyslu stranou moderní. SNP se totiž podařilo při klíčovém okamžiku svého formování využít média – především tedy televizi. Jiné masové strany byly ve svých začátcích odkázány na dostupná média, která jim jejich doba dovolila. SNP se podařilo nově přístupná média použít tím způsobem, že skrz ně přímo apelovala především na sociálně a geograficky mobilní části dělnické třídy. SNP dokázala nabídnout nové výzvy nacionalistické agendě (Brown – McCrone – Paterson 1998: 143–147).

Skotské národní straně trvalo poměrně dlouhou dobu, než se dokázala vyhoupnout na vrchol mezi hlavní mainstreamové politické strany Skotska. Uvádí se pro to tři příklady, které straně zabránily v rychlém nástupu. Prvním jsou instituce a jiná hnutí, mezi něž patří například Skotská kancelář (Scottish Office). Nacionalismus byl v té době v agendách všech politických stran, které se k němu v případě potřeby odvolávaly. Jako další příklad lze uvést oslabení vlivu liberální koalice ve Westminsteru po druhé světové válce. Poslední důvod se nachází přímo v řadách členů samotné strany. Někteří její členové byli pevně přesvědčeni, že SNP je pouze hnutím a nikoli politickou stranou. Taktéž se strana vždy skládala z několika členů, kteří se domnívali, že úkolem strany není získat všechnu moc pro sebe, nýbrž stimulovat ostatní strany (Brown – McCrone – Paterson 1998: 147–148). Po konci druhé světové války nevypadala politická budoucnost strany růžově. Po válce byla po celém Spojeném království cítit potřeba jakési rekonstrukce a silné centrální vlády, navíc strana uvnitř zažívá názorové rozpory. Část členů kladla větší důraz na kulturní cíle namísto politických, jiná zase zavrhovala účast strany ve volbách. Vše se nakonec vyjasnilo a strana si dokázala upevnit svoji pozici, ve které převažují politické cíle nad kulturními. Straně se podařilo získat první poslanecký mandát – i když jen v doplňovacích volbách. Rok 1967 je pro stranu zásadním, jelikož v parlamentu ve Westminsteru obhájí poslanecký mandát a od tohoto roku do současnosti má SNP ve Westminsteru zastoupení nepřetržitě. Po druhé světové válce na tom skotská ekonomika nebyla nejlépe. V 70. letech je však na pobřeží Skotska objevena ropa. I přestože těžba začala až během roku 1975, SNP o tři roky dříve nastartovala kampaň, kterou

zaměřila právě na tuto nerostnou surovinu a možná i díky tomu dokázala ve volbách v roce 1974 získat více než 30 % hlasů (Kohoutek 1999: 38–39).

SNP se hlásí k myšlence, že vznik skotského národa je datován již do středověku. Toto myšlení výrazně posiluje tvrzení strany o autentičnosti skotské národnosti. Čím více je národ autentický, tím více se možnost nezávislosti stává oprávněnou. Každopádně SNP podporuje i představu Skotska jakožto moderního, občanského a různorodého státu, který by však právě mohl být v rozporu s jejich vírou v historickou skotskou národnost. Pokud je národ považován za starý a autentický, s velkou pravděpodobností bude i homogenní a čistý. Strany, které chtějí být obhájci čistoty národnosti, a zároveň se chtějí stát jednou ze sil hlavního proudu, se vystavují možnosti, že by pro ně tento čin mohl být sebevraždou. Ve Skotsku byl tento případný problém vyřešen tím způsobem, že historie Skotska byla vykreslena jako neustálé prolínání různých národů. A proto tedy SNP může hájit starou a autentickou národnost a zároveň bojovat za myšlenku občanského a multikulturního Skotska (Ichijo 2004: 32).

Manifesta

Způsob, jakým se ve straně vyvíjel postoj vůči skotské národní identitě a nacionalismu, lze velmi dobře sledovat v jejích manifestech. Ve svém prvním manifestu ze 70. let strana definovala Skotsko jako jeden z nejstarších národů Evropy. SNP se tímto dokumentem podařilo evokovat pozitivní obraz skotského národa. Zatím však byly všechny výzvy ohledně vyhlášení nezávislosti vedeny do budoucnosti. Ústředním tématem celého manifestu bylo sice Skotsko, avšak podstatně chyběla jakýkoli pozornost vůči *skotství*. Strana se ani nepokusila *skotství* definovat v rámci čistě národního a etnického pojetí. Pojem Skotsko byl v manifestu prezentován velmi neurčitě. SNP apelovala hlavně na občany, kteří stranu v minulosti nepodporovali. Tento apel byl především politického rázu. SNP nepřikládala *skotství* silný důraz. Ve svém prvním manifestu se jí podařilo vytvořit pocit sounáležitosti. V manifestu vytvořeného pro volby v roce 1983 již byly patrné rozdíly, co se *skotství* týče. První část byla opět věnována jádru stranické

politiky – nezávislosti. Manifest jasně označil Angličany za takzvané ostatní a jasně stanovil hranice *skotství* (Leith 2008: 83–88).

V manifestech z 90. let je opět znatelný důraz na Skotsko jako na nezávislý stát. Strana klade větší důraz na budoucnost Skotska a jsou přidány fráze jako například nové Skotsko, moderní a progresivní. Zároveň dochází ve straně ke změně ve způsobu, jakým vyobrazuje Skotsko. Skotsko je nyní považováno za multikulturní společnost, která věří, že přítomnost lidí různých původů je pro Skotsko přímo obohacující. Ke konci desetiletí je zřetelné, že důraz, který SNP přikládá *skotství*, je minimální, svoji naprostou pozornost směřuje na Skotsko jako zemi. Na počátku nového století strana zacílila na jedince, kteří by se mohli se Skotskem identifikovat. Proto, aby bylo možné tyto nové jedince přilákat, strana musela rozšířit svůj rozsah působení. To se projevilo především v oblasti nacionalistických tvrzení, kterým se strana vyhýbala. Bylo vyzdvižováno Skotsko, nikoli *skotství*. Hlavní poselství, které SNP sdělovala, bylo zcela zřetelně její úsilí o posilování Skotska jakožto území (Leith 2008: 89–90).

V nejaktuálnějším manifestu z roku 2017 strana jasně odmítá požadavek současné předsedkyně strany Nicoloy Sturgeonové na konání druhého referenda o nezávislost během letošního podzimu. Strana tento krok odůvodnila tím, že kroky pro konání dalšího referenda podnikne až tehdy, když budou vyjednané úplné podmínky Brexitu. Pokud k Brexitu skutečně dojde, strana bude pro Skotsko požadovat zvláštní status pro setrvání v Evropském jednotném trhu. Při uvedení manifestu Sturgeonová Brexit označila za situaci, která přímo ohrožuje ten největší problém, kterému Skotsko čelí – pokles populace. Strana se ohledně Brexitu vyjadřuje velice jasně – nesouhlasí s ním. V manifestu strana přímo říká: „Musíme se ujistit, že naše zájmy nejsou ve vyjednáváních o Brexitu ignorovány – hlas pro SNP zajistí, že skotský hlas bude slyšen. [...] Brexit nesmí být Skotsku vnucen bez ohledu na to, jak škodlivý se ukáže být“ (Scottish National Party nedat. b). Je si vědoma, že Evropská unie není dokonalá, ale i přesto pevně věří, že zájmy Skotů jsou nejlépe hájeny, když je Skotsko členem EU. Mnoho průzkumů naznačuje, že přibližně jedna třetina stoupců strany v referendu o vystoupení z Evropské unie

volila Brexit. Strana vnímá skutečnost, že má mezi sebou stoupence, kteří v případě hlasování o nezávislosti budou volit proti, pokud to bude znamenat, že by se Skotsko již jako nezávislé hodlalo integrovat do EU (Travil 2017; Warry 2017).

6 SKOTSKÉ REFERENDUM O NEZÁVISLOSTI 2014

Skotské referendum o nezávislosti, které se konalo 18. září 2014, bylo rozhodujícím momentem v politické, ekonomické a kulturní historii Spojeného království. Poprvé od roku 1707 bylo skotské ústavní postavení zpochybněno. Skotský lid čelil jasnému rozhodnutí: má se stát Skotsko nezávislým státem? Ano či ne (Chikhoun 2015: 203; McHarg 2016: nečíslováno). Toto referendum bylo historickým hlasováním nejen o budoucnosti Skotů, ale de facto i celého Spojeného království. Hlasování bylo vysoce neobvyklou událostí – vyspělá industriální demokracie 21. století se rozhodla lidovým hlasováním hlasovat o secesi (Keating 2015: 73; McGarvey 2015: 34). Vložit svůj hlas přišlo 18. září na 84,6 % Skotů. Výsledek však nebyl až tak poměrně jasný. Celkem 55 % Skotů vyjádřilo touhu pro setrvání ve Spojeném království a 45 % si přálo nezávislost.

6.1 Cesta k referendu

Devoluce v roce 1999 částečně obsahovala vzrůstající podporu nezávislosti. Lze konstatovat, že do roku 2011, kdy SNP vyhrává volby do Skotského parlamentu, bylo téma nezávislosti čistě jen hypotetické (Kidd – Petrie 2016: 29). Vznik Skotského parlamentu a Skotské vlády poskytl určitou platformu a příležitost pro strany usilující o nezávislost, které tímto mohly postupovat ve svých cílech a možnost vyhlášení nezávislosti se pro ně stala realističtější. Do roku 2000 se politika SNP soustředila především na získání většiny skotských křesel v parlamentu ve Westminsteru. Strana doufala, že pokud by měla většinu, o to lehčí by bylo začít prosazovat nezávislost. Ve volbách do parlamentu v roce 2007 SNP vyhrála největší počet křesel a vytvořila tak menšinovou vládu. Konzervativci společně s labouristy a liberálními demokraty trvali na tom, že současná situace si nežadá referendum a jakýkoli pokus o něj by byl protiústavní. V srpnu 2007 SNP spustila národní konverzaci, ve které se projednávala ústavní budoucnost Skotska. Spojené království na tuto iniciativu reaguje zřízením Komise na Skotskou devoluci v dubnu 2008. Jejím úkolem bylo zabývat se možností ústavní reformy ve Spojeném království. Možnost participace byla nabídnuta pouze stranám podporující Unii. Ve své zprávě z roku 2009 komise doporučila další relativně

malé přenesení specifických pravomocí, které byly nakonec přijaty ve Skotském zákoně z roku 2012 (Scottish Act 2012). Na podzim 2009 SNP vydává svojí oficiální zprávu, ve které strana stanovuje možnosti, jak by měla vypadat skotská ústavní budoucnost včetně nezávislosti a maximální devoluce (McEwen – Keating 2017a: 8–9; Mullen 2014: 631).

V dalších volbách v roce 2011 SNP zažívá překvapivý úspěch – získává totiž absolutní většinu křesel ve Skotském parlamentu a odhodlaně pokračuje ve svých plánech o nezávislost. Je velmi důležité neopomenout fakt, že strana neztvrdila díky tomu, že by snad došlo ke zvýšení skotské identity mezi Skoty a nebo, že by byla dokonce silná poptávka po nezávislosti. Po dlouhou dobu se většina Skotů, ať už byli nacionalisty nebo unionisty, cítila být víc skotští než britští. Toto číslo ve skutečnosti v roce 2011 naopak klesá. To samé platí i pro podporu nezávislosti, která byla taktéž na ústupu. Jedním z možných důvodů, mohlo být to, že voliči dali SNP své hlasy, protože si mysleli, že strana dělá dobrou práci a daří se jí devoluci implementovat. Její vítězství bylo spíše následkem toho, že byla vnímána jako velmi kompetentní a schopná sama vytvářet rozhodnutí, aniž by se musela spoléhat a ohlížet se na parlament ve Westminsteru. Vítězství tedy konečně dalo straně mandát na zahájení procesu referenda o nezávislost (Keating 2015: 76).

Důsledkem toho podepsali tehdejší britský premiér David Cameron a první ministr Skotska Alex Salmond v říjnu 2012 Edinburskou dohodu, která odrážela jejich jednání o podmínkách referenda, které tato dohoda naplánovala na rok 2014. Rok 2014 nebyl vybrán náhodou. Načasování bylo strategické, jelikož pro stranu byl podzim 2014 velmi příznivý. Strana totiž měla dost dlouhou dobu se na nezávislost připravit. Těsně před referendem se ve Spojeném království konaly všeobecné volby a SNP doufala, že to politické strany v Británii rozptýlí a ty pak nebudou ochotni spolu spolupracovat. Vedlejším účinkem těchto voleb bylo to, že volební debata byla vedena po docela dlouhou dobu a tak obě strany společně s občany měly čas a prostor vyjádřit své důvody a názory. Edinburská dohoda určila několik klíčových podmínek referenda. Například byla povolena jen jedna otázka (ano nebo ne pro nezávislost), hlasování bylo omezeno jen na skotské

rezidenty a bude jen na Skotském parlamentu, jak bude referendum probíhat. David Cameron byl příliš ve slabé pozici, aby mohl zablokovat tento mandát, kterého strana dosáhla při volbách v roce 2011. Ústavní otázka se tedy stává klíčovým tématem skotské politiky (McGarvey 2015: 36; Mullen 2014: 631–632; Tierney 2016: 64).

Westminsterský parlament tedy přijal fakt, že Skotové mají právo na referendum (Mullen 2014: 631). Již v lednu 2012, když David Cameron vyslovil ochotu schválit legitimitu tohoto referenda, proběhlo několik průzkumů veřejného mínění, které jasně předpokládaly, že k vyhlášení nezávislosti nedojde. Teprve až s blížícím se 18. zářím bylo znatelné, že podpora Unie a jejího skotského pilíře – labouristy – se začínala bortit (Kidd – Petrie 2016: 29). Skotský parlament se dohodl s Westminsterem, že referendum bude založeno na pravidlech Zákona o politických stranách, volbách a referendech z roku 2000. Musel být také ustanoven orgán, který bude dohlížet a mít kompletní odpovědnost za vedení referenda včetně počítání hlasů a vydání oficiálního prohlášení. Tato pozice byla přidělena tzv. Volební řídicí radě, zřízené v roce 2011, aby koordinovala řízení lokálních voleb ve Skotsku (McEwen – Keating 2017a: 10).

6.2 Kampaně

Kampaně oficiálně odstartovaly až v dubnu 2014, ale ve skutečnosti byly aktivní od roku 2012, kdy bylo formálně potvrzeno referendum. Společnost se rozdělila na dva tábory. Ti, kteří chtěli nezávislost, přišli s kampaní Ano Skotsko (Yes Scotland) a její odpůrci zahájili kampaň s názvem Lépe spolu (Better Together). Kampaň lze charakterizovat jako velmi živou a poutavou (McGarvey 2015: 36).

Kampaň měla jeden významný rys – mezi oběma tábory totiž neexistovala propast, která by je rozdělovala. Z velké části se toto stalo z důvodu, že otázka nezávislosti společnost ve Skotsku nikterak sociálně nerozdělila, docházelo pouze k drobným neshodám. Kampaň se ani nikterak proti sobě nepokoušela postavit odlišné vize o budoucnosti Skotska. Její pozornost směřovala především na

výsledek hlasování a klíčové otázky, jakou jsou měnové a obchodní vztahy mezi nezávislým Skotskem a zbytkem Spojeného království a také se projednávalo členství nezávislého Skotska v Evropské unii. Rozhodně tím nejpozoruhodnějším prvkem kampaně byly výsledky průzkumů veřejného mínění. Na začátku zde byl jasný 20 % procentní náskok „Better Together“ nad „Yes Scotland“. V posledním týdnu před hlasováním se strany vyrovnaly a dokonce v posledním dvou dnech průzkumy ukázaly nepatrné vedení pro *Ano* stranu. To samozřejmě ve druhém táboře vyvolalo paniku (Keating 2015: 77–87; McEwen – Keating 2017a: 16; Tierney 2016: 53).

Obě kampaně se strategicky vyvíjely úplně jiným způsobem, z části to bylo z toho důvodu, že se strana, která byla pro nezávislost, velmi rychle rozšířila do hnutí vedených obyčejnými lidmi. Takže nejen, že existovala oficiální kampaň, ale po celém Skotsku ještě k tomu její stoupenci pořádali různá setkání a festivaly, které nebyly součástí oficiální kampaně, s cílem zaměřit se na nerozhodné voliče napříč zemí. Druhá strana možná nebyla až tak vidět, ale dalo by se říci, že byla stejně aktivní. Oproti jejich protivníkům používali spíše forenzní metody, díky kterým shromáždili databázi voličů. To jim dovolilo identifikovat a zaměřit se na nerozhodné voliče a také získat ještě větší podporu svých skalních příznivců (Brooks – Carrell 2014).

6.2.1 Financování kampaní

Zákon o referendu zaručil rovnost mezi oběma skupinami kampaní. Obě strany se mohly obrátit, a nakonec tak učinily, na Volební komisi, aby je ona pak jmenovala jednou ze dvou určených organizací. Rozhodnutí nefinancovat referendum ze státních peněz, vláda učinila hned na začátku. Obě strany toto předpokládaly a nedošlo tím tak k žádným sporům. Oba póly již od začátku očekávaly, že budou plně financovány soukromými dárci. Zákon o referendu stanovuje čtyři kategorie účastníků referenda, které jsou oprávněny utrácet peníze během kampaně. První z nich jsou určené organizace, poté politické strany jakožto povolení účastníci, ostatní účastníci s povolením a poslední skupinou jsou ostatní

účastníci, kteří nemusejí mít povolení, ti ovšem mohou utratit nejnižší částku (Tierney 2014: 248–249).

6.2.2 „Yes Scotland“

Kampaň pro nezávislost byla pod záštitou Skotské národní strany v čele s jejím předsedou Alexem Salmondem. I když byl Salmond hlavním představitelem kampaně, figurují zde další dvě důležité osoby – předseda kampaně Blair Jenkins a Nicola Sturgeonová jako její výkonná vedoucí. Kampaně se účastnila ještě Skotská strana zelených (Scottish Green Party), která spíše navozovala dojem, že kampaň byla mnohem většího rázu a SNP nebyla jediná, kdo nezávislost propagoval. Na začátku kampaně strana připomněla a zopakovala své myšlenky, které byly obsažené ve vládní zprávě za rok 2010, která nesla název Vaše Skotsko, Váš hlas (Your Scotland, Your Voice). V této zprávě se již mluvilo o nezávislosti a o možnost tzv. devo max. Tímto je především myšlen typ ústavního uspořádání, ve kterém by Skotsko získalo úplnou ekonomickou nezávislost na Spojeném království, ale pořád by v určitých oblastech rozhodoval Westminsterský parlament (Antunes 2015: 48; McEwen – Keating 2017a: 12; Oxford Dictionaries nedat. a). V listopadu 2013 byla skotskou vládou uvedena nová zpráva Skotská budoucnost: Váš průvodce nezávislým Skotskem (Scotland's Future: Your Guide to an Independent Scotland), kde SNP i nadále zdůrazňovala nezávislost. Zpráva neustále opakovala myšlenku skotské budoucnosti, která by ležela čistě ve skotských rukou (Antunes 2015: 48).

Celou kampaň provázela nejistota volby, která byla po voličích požadována. Každá volební soutěž si s sebou nese prvek nejistoty. Možnost teritoriální secese z určitého státu a vytvoření nového a samostatného celku však přináší úplně jiný typ nejistoty. SNP se tuto nejistotu snažila zamaskovat tím, že představila myšlenku již nezávislého Skotska. Nezávislé Skotsko mělo být ekonomicky prosperujícím, majícím zdroje a odhodlání. Bylo by místem, ve kterém lidé stejně tak i obchod mohou svobodně překročit hranice. Nezávislé Skotsko by bylo zemí, která by i nadále udržovala se Spojeným královstvím partnerské vazby, zatímco by se pokusila o bezproblémový přechod jakožto nezávislého člena v EU a byla

by členem, který by se vzdal svých jaderných zbraní, ale i nadále zůstal členem NATO (McEwen – Keating 2017b: 191–192). Jedním z hlavních důvodů pro skotskou nezávislost je motivace, že nezávislé Skotsko bude moci samo rozhodovat o tom, jakým způsobem se bude utrácet jeho bohatství. Dalším důležitým faktorem je fakt, že současné Skotsko trpí určitým demokratickým deficitem – nemohou si zvolit takovou vládu, kterou opravdu chtějí (Brooks – Carrell 2014). SNP de facto celou kampaň postavilo na tom, že vláda ve Westminsteru jednoduše neodráží většinu hlasů ve Skotsku, a to, co si Skotové přejí. Nezávislost Skotska má být jakousi nadějí pro budoucnost dalších generací.

Nejzajímavějším aspektem vize, kterou měla SNP o nezávislosti, byla propojenost vztahů se zbytkem Spojeného království. Nezávislé Skotsko by i nadále mělo královnu jako hlavu státu a SNP doufala v to, že si i pravděpodobně ponechají libru jako svou měnu. Salmond pod politickou nezávislostí očekával volnou ruku při důležitých rozhodování, která zahrnují řízení fiskální, sociální, ekonomické politiky, blahobyt a imigrační politiku. Snažil se upozorňovat na britské ústavní nedostatky, které stály v cestě tomu, aby Skotsko mohlo být plně zodpovědné za své politiky (Antunes 2015: 48). SNP projektovala moderní pojem skotské identity. Byla si vědoma toho, že ve Skotsku žije mnoho imigrantů a tak národnost zbavila veškerého etnického původu a naopak do ní zahrnuje multikulturalismus a imigraci, které podporovala slogany typu: Afričané pro nezávislé Skotsko (Africans for Independent Scotland) nebo Asijsťí Skotkové pro nezávislé Skotsko (Asian Scots for Independent Scotland) a tak podobně (Keating 2016: 79).

6.2.3 „Better Together“

Pro-unijní kampaň „Better Together“ kladla důraz na historické vazby, které má Skotsko s ostatními členy Unie. Předsedou této kampaně se stal Alistair Darling, který než převzal tuto pozici, byl za vlády premiéra Gordona Browna ministrem financí. Členy kampaně byla Skotská Labouristická strana, Skotská Konzervativní strana a skotští liberální demokraté. Sám Brown se aktivně účastnil kampaně a mnohokrát se na téma nezávislosti projevil. Sepsal dokonce vlastní

knihu, kterou nazval „Mé Skotsko, Naše Británie“ (My Scotland, Our Britain) ve které prohlašuje, že nejde o boj Skotska a zbytku Británie, ale ve skutečnosti o dvě různé vize o budoucnost země. První vize si Skotsko představuje jako prosperující zemi se silným parlamentem sídlícím v Edinburghu, ale stále je součástí Unie a druhá vize vidí vazby mezi Skotskem a Spojeným královstvím naprosto přerušené. Brown je zastáncem názoru, že nejlepší způsob, díky kterému Skotsko může prosperovat, se nachází v partnerství, a pokud by došlo k vyhlášení nezávislosti, pro Skoty by tato skutečnost z ekonomického hlediska nebyla dobrá. Dalším argumentem tohoto tábora byla nejistota ekonomické budoucnosti země. Relativně hodně Skotů bylo toho názoru, že nezávislost by jejich životy změnila spíše negativně, protože by nedokázala ze Skotska vytvořit funkční stát. Nejbezpečnějším krokem bylo jednoduše setrvat ve Velké Británii a zachovat status quo (Antunes 2015: 46; Chickhoun 2015: 204–205).

Kampaň „Better Together“ vznikla jako reakce na politickou výzvu předsedy SNP Alexe Salmonda. Velmi vytrvale se soustředila na rizika, která by nezávislost přinesla především skotské ekonomice. Těmito riziky je především myšlena měna, kterou by nezávislé Skotsko používalo, taktéž se jednalo o spolehlivost zásob ropy, a jakým způsobem bude země platit za své veřejné služby. Některé podniky varovaly, že v případě vyhlášení nezávislosti Skotsko opustí, což kampaň zdůrazňovala jako možné ohrožení pracovních míst. Tento tábor kritizoval skotskou vládu za vydávání cynických slibů jejich voličům, za neposkytnutí zásadních detailů a především za to, že nezávislost prezentovala jako něco, co jednoduše vyřeší všechny skotské problémy. Samotná kampaň se kritice taktéž nevyhnula. Nejvíce byla odsuzována za to, že se povětšinou soustředila na ekonomiku a ve skutečnosti nepřišla s žádnou pozitivní vizí, proč by pro Skotsko bylo lepší zůstat i nadále v Unii. Oproti pro-kampani se „Better Together“ nepodařilo formulovat dobře připravený návrh. Nicméně, všechny tři strany se zavázaly, že dojde ke zvýšení pravomocí Skotského parlamentu – především v oblasti financí a daní (Antunes 2015: 49; Brooks – Carrell 2014).

Každá ze tří stran přišla během kampaně se zprávou, ve které uvedla důvody pro setrvání v Unii a také návrhy na nové politické uspořádání Skotska. Labouristé ve zprávě upevnili jejich touhu vyhovět přáním Skotů o získání větších pravomocí v rámci Unie. Věřili totiž, že je zde značný prostor pro jejich posílení. Liberální demokraté věřili, že nejlépe se Skotsku bude dařit v rámci federálního řešení. Dle jejich plánu by stávající zákon o unii z roku 1707 byl nahrazen deklarací federalismu. Skotské *Home rule* by bylo lepší, kdyby bylo součástí přechodu na federální Spojené království, ve kterém by každá jeho část měla podobné pravomoci. Pro konzervativisty bylo referendum příležitostí vybudovat silnější Unii, která by měla jasně rozdělené odpovědnosti. Strana volala po udělení větší moci skotskému parlamentu (Antunes 2015: 49–50).

6.3 Nejdůležitější debaty

Většina diskuzí během referenda se nesoustředila na ústavní principy. Dominantní byly především ekonomické otázky. Nikoho to však nepřekvapilo, jelikož svět se ještě úplně nevzpamatoval z globální finanční krize z roku 2008. V době, kdy se na toto téma debatovalo, situace v zemi nebyla nejlepší. Klesla životní úroveň, byla vysoká nezaměstnanost a došlo k mnoha škrtům ve veřejných službách. Účastníci kampaně pro nezávislost mohli velmi snadno tyto problémy svádět na ústavní ujednání a tvrdit, že nezávislé Skotsko tyto problémy mít rozhodně nebude. Pokud jde o obchod a kapitálové trhy, je Spojené království integrovanou ekonomikou. Skotská ekonomika vždy nejvíce těžila z Unie a od druhého desetiletí 21. století se zbytek Spojeného království stal největším tržním odbytíštěm Skotska. Vláda Spojeného království je toho názoru, že mezinárodní hranice jen omezují ekonomickou integraci, toky zboží, kapitálu a práce (Gallagher 2016: 133–134).

Mnoho průzkumů veřejného mínění kladlo důraz na důležitost zdanění, penze, veřejných výdajů a měny, jelikož tato klíčová témata mohla ovlivnit voliče. Fiskální debaty obsahovaly otázky týkající se rozdělení veřejného dluhu mezi Skotskem a zbytkem Spojeného království (rUK – zkratka pro rest of the UK), ložiska ropy nacházející se v Severním moři a jejich význam pro skotské finance.

Na to navázala debata zaměřující se na interakci mezi monetární a fiskální politikou. Debata o budoucí skotské měně byla rozhodně tou nezvláštější částí kampaně „Yes Scotland“. Skotsko mělo na výběr hned ze tří možných měn – vytvořit si novou a vlastní, nadále sdílet libru, a nebo přijmout euro. Nacionalisté se evidentně obávali jak vlastní měny tak i eura, proto tedy přijali poslední možnost a tou bylo ponechání si libry. V době, kdy byla vytvářena Edinburghská dohoda, euro zóna a její praxe ukázala, že monetární unie je velmi obtížná, a proto je potřeba určitá míra fiskální unie pokud možno ve formě kontroly deficitů a dluhů. Fiskální unie je zas na druhou stranu obtížná bez politické unie. Tak tedy skotská vláda přišla s návrhem monetární unie, ve které by Skotsko sdílelo měnu, ale s určitou rolí v řízení měnové politiky. Strany usilující o setrvání v Unii deklarovaly, že by v žádném případě měnovou unii nepodporovaly. SNP odmítala zveřejnit, jaký je jejich záložní plán v případě, že by došlo k zamítnutí jejich návrhu. Předpokládalo se však, že by libru použili unilaterálně (Bell – Eiser 2017: 46; Keating 2015: 81–82).

Mnoho debat bylo vysíláno v televizi. O možnost vysílat tyto debaty byl obrovský zájem, jelikož se očekávala jejich velká sledovanost. V první sérii vysílaných debat stála v čele „Yes Scotland“ Nicola Sturgeonová, která diskutovala například s liberálním demokratem Michaellem Moorem, Alistairem Carmichaelem, který později nahradil Moora a Johannem Lamontem, vedoucím představitelům Labouristů. Nejvíce sledované debaty a zároveň ty nejdůležitější se konaly mezi samotnými lídry obou stran – Alexem Salmondem a Alistairem Darlingem. Debaty mezi těmito muži byly celkem dvě. První se konala 5. srpna a druhá o dvacet dní později. Obě přilákaly k televizním obrazovkám několik miliónů občanů z celého Spojeného království. Zahraniční média začala věnovat pozornost situaci ve Spojeném království až ve chvíli, kdyby byly jedenáct dní před hlasováním zveřejněny průzkumy, které jasně poukázaly na vyrovnanost a později i možné vítězství nezávislosti (Mitchell 2016: 95; McGarvey 2015: 36).

6.4 Výsledek hlasování

18. září tedy voliči učinili rozhodnutí. Tímto rozhodnutím bylo setrvání v Unii. Pro-unijní voliči zvítězili 55,3 % proti 44,7 % voličům přejícím si nezávislost (BBC nedat.). Tento výsledek jasně ukázal posun skotského veřejného mínění během kampaně. I když strana pro nezávislost jasně prohrála, tak i přesto je svým způsobem vítězem. Dá se říci, že vyhrála kampaň, z toho důvodu, že dokázala na svoji stranu získat relativně velké procento voličů. Průzkumy veřejného mínění jim ještě v roce 2013 dávaly nějakých 37 % (McGarvey 2015: 36). Ani neočekávaly tak těsný výsledek referenda. Jen několik málo dní po hlasování, SNP i Zelení zaznamenaly rapidní nárůst nových členů. Pouhý den po oficiálním hlasování Alex Salmond podává svoji rezignaci na pozici předsedy SNP. Ve svém projevu naznačil, že strana se nebrání otevřené spolupráci s ostatními stranami ve Westminsteru s výjimkou vytvoření koalice s Konzervativci. Jeho nástupcem se stává Nicola Sturgeonová, která si během kampaně vybudovala svoji image. Sturgeonová se tak stává nejpopulárnějším politikem ve Skotsku a některé průzkumy si troufaly říct, že se stala dokonce nejpopulárnějším politikem celé Británie (Keating 2016: 88–90; McEwen – Keating 2017b: 195).

19. září – tedy den po hlasování, vydává předseda vlády David Cameron prohlášení o budoucnosti Spojeného království. V něm zdůraznil svoji radost z výsledku referenda. Nejdůležitějším bodem projevu bylo jmenování Lorda Smithe do funkce hlavního kontrolora v procesu slíbené devoluce zahrnující daně, výdaje a blahobyt. Zavázal se, že podmínky devoluce budou ustanoveny do listopadu téhož roku a první právní předpisy budou zveřejněny do ledna 2015 (BBC 2014). Komise, ve které se rozhodování účastnilo všech pět skotských stran včetně SNP, vytvořily určitý balíček nových pravomocí pro skotský parlament (Page 2015: 235). Všechny tyto pravomoci vešly v platnost v březnu 2016, kdy Westminster schválil skotský zákon z roku 2016 (Scottish Act 2016) (BBC 2016).

Z parlamentních voleb v květnu 2015 vzešla většinová konzervativní vláda, která měla ve Skotsku stále minimální podporu. Byly to právě konzervativci, kteří představili referendum o britském členství v EU, které ve Skotsku nebylo přijato

pozitivně a naopak vrátilo zpět otázku Skotska v Evropě. Skotské místo v Unii zůstalo i nadále klíčovou diskuzí ve skotské politice. V této době vidina druhého referenda není úplně vyloučena, ale ani není nevyhnutelná (McEwen – Keating 2017b: 197).

7 BREXIT

V uplynulém desetiletí Evropu zasáhly důležité problematické události, které vedly ke zpochybnění institucí Evropské unie a jejího právního rámce. První událostí byla světová finanční krize mezi lety 2007 až 2008, na kterou později navázala eurokrize. Dalším významným problémem byla relativně stále ještě probíhající uprchlická krize. Všechny tyto krize ukázaly, že Hospodářská a měnová unie (Economic and Monetary Union – zkratka HMU) nebyla až tak pevná, jak se očekávalo. Na první pohled se zdálo, že je to kvůli tomu, protože nebyla založena na pravdivé politické integraci. Rozhodnutí pro Brexit lze chápat jako důsledek všech těchto evropských rozporů a problémů (Costa Cabral 2017: 2)

Výsledek hlasování odhalil, že společnost, a to, jakým způsobem rozhodla, se odráželo především od sociálních tříd, generací a bydliště (Goodwin – Heath 2016: 324). V květnu 2015 byla provedena volební studie, která měla za úkol zjistit, jak britští voliči vidí evropskou integraci. Její výsledek ukázal, že více než čtvrtina britské populace byla toho názoru, že evropské sjednocování zašlo až příliš daleko. Předpokládalo se, že tato část bude v budoucím referendu volit Brexit a nebude příliš ovlivněná kampaněmi. Během Brexitu existovaly tři široké skupiny kampaní – „Británie silnější v Evropě“ (Britain Stronger in Europe), „Volte odchod“ (Vote Leave) a „Obyčejní lidé ven/ Odejděte. EU“ (Grassroots Out/ Leave.EU). Kampaň za setrvání v EU prosazovala klíčové důvody, proč je lepší zůstat součástí Unie. Mezi ně například patří lepší ekonomika, lepší postavení a bezpečnost. Členství v EU Británii přináší pozitivní vliv na jejich ekonomiku. Unie umožňuje Británii být světovým lídrem. Druhá strana sporu byla rozdělena na dvě navzájem soupeřící skupiny, které bojovaly o to, stát se oficiální kampaní. Kampaň „Volte odchod“

měla podporu konzervativců a labouristů. „Obyčejní lidé ven/ Odejděte. EU“ zas podpořilo mnoho politiků napříč celým politickým spektrem. Nejznámějším z nich byl Nigel Farage, který se stal jednou z nejvýznamnějších postav Brexitu. Tyto dvě kampaně věřily, že Spojené království bude mnohem silnější, když bude mimo EU. Důležitým tématem obou kampaní byla migrační politika EU. Obě kampaně argumentovaly, že pokud by Británie odešla z EU, vytvořila by si migrační politiku dle vlastních pravidel. „Volte odchod“ měla tendenci se více soustředit na hospodářství a „Obyčejní lidé ven/ Odejděte. EU“ nejvíce řešila právě migraci (Vasilopoulou 2016: 219–222).

23. června 2016 Spojené království uspořádalo oficiální referendum o setrvání v Evropské unii. Odchod volilo 52 % voličů a 48 % bylo pro setrvání. Stejně jako v případě skotského referenda o nezávislosti byly strany relativně vyrovnané. Referendum vedlo k pádu Cameronova kabinetu a samotného ho prohra stála místo. Jeho nástupcem se stala ministryně vnitra Theresa May. Sám Cameron vůbec nepočítal s tím, že by Brexit byl během referenda skutečně prosazen. Referendum vyvolal čistě proto, aby vyřešil vnitřní krizi Konzervativní strany (Glencross 2016: 2; The Guardian nedat.; McCorkindale 2016: 355; Sampson 2017: 163; Welfens 2016: 539–540).

7.1 Brexit a debata o druhém skotském referendu o nezávislosti

Výsledek referenda znamená, že Skotsko jakožto součást Unie, bude muset také opustit EU, to i přes fakt, že 62 % skotských voličů si přálo v Evropské unii nadále setrvat. Skotsko nebylo jediné, kdo nebylo s výsledkem spokojeno. Severní Irsko taktéž jasně hlasovalo pro setrvání. Druhý den po vyhlášení výsledků předstoupila Nicola Sturgeonová před veřejnost a jasně uvedla, že udělá vše, co je v jejích silách, aby Skotsku zajistila trvalé místo v EU zejména pak v Evropském jednotném trhu (Fletcher – Zahn 2017: 98; Skoutaris 2017: 287–288).

Jednou z možností, jak tuto pozici zajistit, by bylo další referendum o nezávislosti, které Sturgeonová bezprostředně po hlasování označila za velmi pravděpodobné. Kdyby se totiž Skotsko oddělilo, mohlo by se posléze stát členem

EU. Není ovšem zaručeno, jak rychlý a snadný by tento proces byl a existuje možnost, že by Skotsko muselo použít tradiční přístupovou cestu, tak jako všechny ostatní státy. Otázka, která na toto téma též vyvstala, je možnost setrvání Skotska v EU, aniž by vyhlásilo nezávislost. Vše by v tomto případě záleželo na budoucím vztahu EU a Spojeného království, jelikož není možné, aby bylo Skotsko členem obou unií zároveň. Několik měsíců po referendu vydává skotská vláda svůj plán, ve kterém vysvětluje, jak by Skotsko mohlo po Brexitu zůstat součástí jednotného trhu a Evropského hospodářského prostoru (European Economic Area). Parlament ve Westminsteru následovně vše jednoznačně zamítá (Fletcher – Zahn 2017: 98–101, Skoutaris 2017: 288).

Jak bylo již výše zmíněno, nejen Skotsko, ale i Severní Irsko by si mohlo zajistit setrvání v EU tím, že by oficiálně vystoupily ze Spojeného Království prostřednictvím demokratických referend. Skotsko by bylo nezávislé a Severní Irsko by se připojilo ke zbytku Irska a došlo by tak ke sjednocení. Severoirský zákon z roku 1998 ukládá možnost odstoupení z Unie, pokud ovšem většina lidí souhlasí v referendu. Na druhou stranu devoluční uspořádání Skotska nezahrnuje žádné podobné pravidlo. Skotský parlament nemá dostatečné pravomoci, aby vyhlásil nezávislost. Toto pravidlo náleží pouze Westminsteru (Skoutaris 2017: 288–291). V listopadu 2017 došlo k setkání Nicolý Sturgeonové a Theresy Mayové. Sturgeonová vyjádřila po setkání optimismus. Věří, že vlády se ohledně momentální situace dokáží dohodnout. Podotkla, že obě strany čeká ještě dlouhá cesta, ale naznačila, že se poprvé dostaly k nějakému závěru a setkání skončilo nadějně. Informovala veřejnost, že společně s premiérkou Mayovou „dosáhly lepšího porozumění vzájemných pozic“ (Carrell – Stewart 2017). Mezitím se vedoucí představitelé EU dohodli na přesunutí Brexitu do druhé fáze jednání. Zároveň požádali vládu Spojeného království, aby blíže specifikovala vizi jejich budoucího vztahu s EU. První otázkou, která bude diskutována na začátku roku 2018, budou detaily dvouletého období, po kterém bude v březnu 2019 následovat oficiální odchod Británie z EU (BBC 2017b; Carrell – Stewart 2017).

Charakteristickým rysem debat o druhém skotském referendu je tedy především Brexit. Skotští nacionalisté doufají ve využití skutečnosti, kdy Skotsko jasně při referendu v létě 2016 hlasovalo proti odchodu z EU. Tento výsledek vidí jako odepření demokratické skotské vůle. Druhé referendum tedy bude silně proevropské. SNP by mohla posílit díky tomu, že vláda ve Westminsteru se bude plně soustředit na vyjednání podmínek Brexitu. Kdyby strana zahájila oficiální kampaň v době vyjednávání, vláda ve Westminsteru by nebyla schopna se plně soustředit na oficiální kampaň (Mackle 2017).

Skotská vláda měla od začátku v plánu druhé referendum zorganizovat ještě předtím, než dojde k Brexitu. První plány předpokládaly uskutečnění referenda na podzim tohoto roku, nejdéle však na jaře 2019. Když SNP během červnových voleb 2017 ztrácí skoro polovinu svých poslanců, rozhodne se referendum odložit do doby, než budou známy kompletní podmínky Brexitu. Sturgeonová uvedla, že nemá cenu, aby skotský parlament prosazoval právní předpisy vedoucí ke druhému referendu, dokud nebudou známy dostačující jasnosti Brexitu. Nicméně uvedla, že vláda i tak pomalu začne připravovat postupy na další referendum. I když se Skotsko v roce 2014 rozhodlo zůstat členem Unie, Sturgeonová věří, že může vyhrát nové referendum a nejen Evropa, ale i Spojené království takový výsledek přijmou (Jackson 2017; Reid 2017). Sturgeonová v minulého roku vyzvala skotský parlament, aby podpořil druhé referendum, ten jí po oficiálním hlasování na toto téma podporu přislíbil. Předsedkyně SNP věří, že Skotové by měli mít právo si sami rozhodnout mezi Brexitem a nezávislou zemí. Vyjádřila dokonce i ochotu k možnému kompromisu se zbytkem Spojeného království, pokud ovšem budou vůli skotského parlamentu respektovat (BBC 2017a). Jelikož mandát na uspořádání referenda má SNP do parlamentních voleb v roce 2021, vyjádřila se, že má v plánu v příštích čtyřech letech referendum prosadit (Bews 2017). Jak bude nakonec probíhat celý proces Brexitu, ale i dalšího skotského referenda, ještě není zcela úplně jasné.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zhodnocení dvou debat o skotské nezávislosti se vším, co jim předcházelo. Tato práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části jsem se nejprve soustředila na konceptualizaci pojmů, jelikož k porozumění zkoumané problematiky považuji za nutnost jejich pochopení. Mezi tyto pojmy jsem zařadila například národ, národní identitu a nacionalismus a různé formy práva na sebeurčení. Dále jsem se pak v teoretické části věnovala skotskému nacionalismu a skotské a britské identitě. Poslední dvě kapitoly jsou zaměřeny na Spojené království od jeho vzniku v roce 1707 a procesu devoluce ve Skotsku. V praktické části jsem se poté soustředila na skotské referendum o nezávislosti v roce 2014, kterému je věnována velká samostatná kapitola. Do té jsem krom samotného referenda zahrnula i kampaně, které odráží odlišné názory na tuto situaci. Druhá a zároveň finální kapitola praktické části se zabývá oficiálním vystoupením Spojeného království z Evropské unie, a jak tato skutečnost ovlivnila debaty o konání druhého skotského referenda o vyhlášení nezávislosti na Spojeném království.

I přes neúspěch prvního skotského referenda o nezávislost se SNP velmi silně zasazuje o druhé referendum. Tím hlavním a zásadním důvodem je skutečnost, že Spojené království v měřítku několik let oficiálně opustí Evropskou unii. Skotové se v referendu konaném v červnu 2016 více jak z poloviny vyjádřili pro setrvání v EU. Skotská národní strana věří, že o takovéto důležité otázce, kterou Brexit vskutku je, by měli Skotové rozhodnout sami. Dle Nicolý Sturgeonové by Skotsko mělo prostřednictvím demokratického referenda rozhodnout, zda si i nadále přeje zůstat ve Spojeného království. V případě, že se rozhodne pro setrvání, bude však muset přijmout Brexit. Pokud se rozhodne pro úplnou nezávislost, zajistí si tím členství v EU. SNP s Brexitem velmi razantně nesouhlasí, silně se proti němu vymezuje a za žádnou cenu si nepřeje, aby byl Skotsku vnucen. Strana si je totiž vědoma toho, že nejlepším způsobem, jakým budou hájeny skotské zájmy, je v jejich členství v EU a nikoli jako součást Spojeného království.

Nejdůležitějším rozdílem, který obě debaty odlišuje je tedy bezpochyby již výše zmíněný Brexit. Druhá debata a celé referendum má být především o tom, zda si Skotové přejí setrvat v EU, což bude možné, pouze pokud vyhlásí nezávislost. Druhou možností je i nadále zůstat ve Spojeném království, ale za cenu Brexitu.

Myšlenku nezávislého Skotska začala SNP prosazovat až v novém tisíciletí. Podpora nezávislosti se sice objevila již během devoluce v 90. letech 20. století, ale byla brána pouze za čistě hypotetickou. Když SNP při volbách do skotského parlamentu v roce 2011 získala většinu křesel, začala se plánům na referendum věnovat úplně. SNP požadovala demokratické referendum z několika důvodů. Jedním z důvodů bylo odstranění demokratického deficitu, kterým Skotsko trpělo. Tímto deficitem je myšlena nemožnost zvolení takové vlády, kterou by si Skotové přáli. Parlament ve Westminsteru dle jejich názoru totiž jednoduše neodrážel přání většiny Skotů. Dále se strana snažila motivovat občany, že nezávislostí Skotsko získá absolutní moc nad rozhodováním a nakládáním s bohatstvím národa. Nezávislé Skotsko bylo prezentováno jako ekonomicky vyspělý a prosperující stát, který má nerostné bohatství. I nadále by nezávislé Skotsko zůstalo se Spojeným královstvím propojeno – ponechalo by si s největší pravděpodobností britskou libru jako oficiální měnu a královnu jako hlavu státu. Moderní samostatné Skotsko by bylo součástí Evropské unie a nadále by tak čerpalo výhody, které mu EU přináší. Jelikož je druhá debata stále aktuální, nelze s jistotou konstatovat, jakým způsobem bude celý proces probíhat, a jaký bude mít výsledek. Bude ještě nějaký čas trvat, než se skotský parlament dohodne s Westminsterem na oficiálních podmínkách druhého referenda.

SEZNAM LITERATURY

Antunes, Sandrina (2015). The Scottish Referendum 2014: the Political Process Before and After the „NO“ Vote. *Janus.net e-journal of International Relations* Vol. 6 (2), s. 46–50

BBC (nedat.) *Scotland Decides. Scotland Votes NO.* (<http://www.bbc.com/news/events/scotland-decides/results>, 27. 3. 2018).

BBC (2014). *In full: David Cameron statement on the UK's future* (<http://www.bbc.com/news/uk-politics-29271765>, 28. 3. 2018)

BBC (2016). *Holyrood gains new powers under Scotland Act 2016* (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-36353498>, 29. 3. 2018).

BBC (2017a). *Scottish Parliament backs referendum call* (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-39422747>, 30. 3. 2018).

BBC (2017b). *Brexit: EU leaders agree to move talks to next stage* (<http://www.bbc.com/news/uk-politics-42368096>, 31. 3. 2018).

Bechhofer, Frank – McCrone, David (2009). National Identity, Nationalism and Constitutional Change. In: Bechhofer, Frank – McCrone, David (eds.), *National Identity, Nationalism and Constitutional Change* (London: PALGRAVE MACMILLAN), s. 1

Bell, David – Eiser, David (2017). Public finance and taxation In: Keating, Michael, *Debating Scotland. Issues of Independence and Union in the 2014 Referendum*, s. 46

Bews, Lindsay (2017). Nicola Sturgeon suggests second Scottish independence referendum. *Independent* (<https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/scotland-independence-referendum-scottish-national-party-snp-a7991006.html>, 31. 3. 2018).

Bond, Ross – Jeffery, Charlie – Rosie, Michael (2010). The importance of being English: national identity and nationalism in post-devolution England. *Nations and nationalism* Vol. 16 (3), s. 463

Brancati, Dawn (2006). Decentralization: Fueling the Fire or Dampening the Flames of Ethnic Conflict and Secessionism? *International Organization* Vol. 60 (30), s. 651

Britannica (nedat.) *Home rule* (<https://www.britannica.com/topic/home-rule-government>, 23. 3. 2018).

Brooks, Libby – Carrell, Severin (2014). Scottish Independence: everything you need to know about the vote. *The Guardian*. 9. 9. 2014 (<https://www.theguardian.com/politics/2014/sep/09/-sp-scottish-independence-everything-you-need-to-know-vote>, 28. 3. 2018).

Brown, Alice – McCrone, David – Paterson, Lindsay (1998). *Politics and Society in Scotland* (London: Macmillan Press).

Brubaker, Rogers (2003). Přehodnocení národní identity: národ jako institucionalizovaná forma, praktická kategorie, nahodilá událost. In: Hroch, Miroslav (ed.), *Pohledy na národ a nacionalismus* (Praha: SLON), s. 375

Buchanan, Allen (2004). *Justice, Legitimacy, and Self-Determination. Moral Foundations for International Law* (New York: Oxford University Press).

Cameron, Ewen A. (2008). The Politics of the Union in an Age of Unionism. In: Devine, T. M., *Scotland and the Union 1707–2007*, s. 123–137

Carrell, Severin – Stewart, Heather (2017). Scotland-UK Brexit deal closer after 'cordial' talks at No 10. *The Guardian* (<https://www.theguardian.com/politics/2017/nov/14/scotland-uk-brexit-deal-closer-cordial-talks-no-10-may-sturgeon>, 1. 4. 2018).

Connor, Walker (2003). *Národ je národ, národ je stát, národ je etnická skupina, národ je....* In: Hroch, Miroslav (ed.), *Pohledy na národ a nacionalismus* (Praha: SLON), s. 154

Da Costa Cabral, Nazaré – Renato Gonçalves, José – Cunha Rodrigues, Nuno (2017). Introduction. General Observations. In: Da Costa Cabral, Nazaré – Renato Gonçalves, José – Cunha Rodrigues, Nuno, *After Brexit. Consequences for the European Union*, s. 2

Davidson, Neil (2000). *The Origins of Scottish Nationhood* (London: Pluto Press).

Deacon, Russell – Sandry, Alan (2007). *Devolution in the United Kingdom* (Edinburgh: Edinburgh University Press).

Duncan, Ian (2007). Hume and the Scottish Enlightenment. In: Manning, Susan – Brown, Ian – Clancy, Thomas Owen – Pittock, Murray, *The Edinburgh History of Scottish Literature. Volume two: Enlightenment, Britain and Empire (1707–1918)* (Edinburg: Edinburgh Press), s. 71–72

Finlay, Richard J. (2004). *Modern Scotland 1914–2000* (London, Profile Books).

Finlay, Richard J. (2008). Thatcherism and the Union. In: Devine, T. M., *Scotland and the Union 1707–2007*, s. 157–171

Fletcher, Maria – Zahn, Rebecca (2017). What Opinions are Available to Scotland to Remain within the EU Given the 'Brexit' Referendum Result? *Edinburgh Law Review* Vol. 21 (1), s. 98–101

Gallagher, Jim (2016). Making the Case for Union: Exactly Why Are We Better Together? In: McHarg, Aileen – Mullen, Tom – Page, Alan – Walker, Neil, *The Scottish Independence Referendum*, s. 133–134

Gamble, Andrew – Wright, Tony (2009). Introduction: The British Question. *The Political Quarterly* Vol. 78 (1), s. 1–5

- Gellner, Ernest (2003). Nacionalismus. In: Hroch, Miroslav (ed.), *Pohledy na národ a nacionalismus* (Praha: SLON), s. 21–28
- Glencross, Andrew (2016). *Why the UK Voted for Brexit. David Cameron's Great Miscalculation*, s. 2
- Goodwin, Matthew J. – Heath Oliver (2016). The 2016 Referendum, Brexit and the Left Behind: An Aggregate-level Analysis of the Result. *The Political Quarterly* Vol. 87 (3), s. 324
- Grinc, Jaroslav (2010). *Právo pro politology* (Praha: Grada).
- Grube, Dennis (2011). How can Britishness be re-made? *The Political Quarterly* Vol. 82 (4), s. 628
- Hanley, Ryan Patrick (2011). Educational theory and the social vision of the Scottish Enlightenment. *Oxford Review of Education* Vol. 37 (5), s. 587
- Hazell, Robert (2009). Britishness and the Future of the Union. *The Political Quarterly* Vol. 78 (1), s. 104
- Heywood, Andrew (2003). *Political Ideologies, An Introduction* (Palgrave Macmillan).
- Heywood, Andrew (2005). *Politické ideologie* (Eurolex Bohemia: Praha).
- Hopkin, Jonathan (2009). Party Matters: Devolution and Party Politics in Britain and Spain. *Party politics* Vol. 15 (2), s. 179–198
- Hroch, Miroslav (2003). Úvodem k čítance textů o nacionalismu. In: Hroch, Miroslav (ed.), *Pohledy na národ a nacionalismus* (Praha: SLON), s. 13–15
- Hroch, Miroslav (2006). Zmatky kolem nacionalismu. *Antropoweb* (http://www.antropoweb.cz/media/webzin/webzin_1-2_2006/07_hroch.pdf, 20. 3. 2018).

Chickhoun, Laurent (2015). The Scottish Independence Referendum Result: A Question of Interdependence. *Liverpool Law Review* Vol. 36 (3), s. 203–205

Ichijo, Atsuko (2004). *Scottish Nationalism and the Idea of Europe* (New York: Routledge).

Ichijo, Atsuko (2012). Entrenchment of unionist nationalism: devolution and the discourse of national identity in Scotland. *National Identities* Vol. 14 (1), s. 23–37.

Jackson, Russell (2017). Nicola Sturgeon: I have indyref2 mandate until 2021. *Scotsman* (<https://www.scotsman.com/news/politics/nicola-sturgeon-i-have-indyref2-mandate-until-2021-1-4582058>, 1. 4. 2018).

Jeffery, Charlie (2008). Where Stands the Union Now? Scottish-English Relations after Devolution. In: Devine, T. M., *Scotland and the Union 1707–2007*, s. 195–197

Kasáková, Zuzana (2005). Vznik skotského parlamentu – konec procesu devoluce? In: Tomalová, Eliška – Kasáková, Zuzana, *Sborník západoevropských studií* (Praha: Karolinum), s. 90–91

Keating, Michael (1996). *Nations against the State. The New Politics of Nationalism in Quebec, Catalonia and Scotland* (London: MACMILLAN PRESS LTD).

Keating, Michael (2009). *The Independence of Scotland* (New York: Oxford University Press).

Keating, Michael (2015). The Scottish Independence Referendum And After. *Revista d'Estudis Autonomics i Federals* (21), s. 73–87

Keating, Michael (2017). *Debating Scotland. Issues of Independence and Union in the 2014 Referendum* (New York: Oxford University Press).

- Kedourie, Elie (2003). Nacionalismus In: Hroch, Miroslav (ed.), *Pohledy na národ a nacionalismus* (Praha: SLON), s. 100–105
- Kellas, James G. (2005). After the Declaration of Perth: All Change! In: Miller, William L. (ed.), *Anglo-scottish Relations from 1900 to Devolution and Beyond* (New York: Oxford University Press), s. 54
- Kidd, Colin – Petrie, Malcolm (2016). The Independence Referendum in Historical and Political Context. In: McHarg, Aileen – Mullen, Tom – Page, Alan – Walker, Neil, *The Scottish Independence Referendum*, s. 29–48
- Kohn, Hans (2003). Nacionalismus. In: Hroch, Miroslav (ed.), *Pohledy na národ a nacionalismus* (Praha: SLON), s. 87–100
- Kohoutek, Jiří (1999). Skotská Národní Strana a Skotský Nacionalismus. In: Dančák, Břetislav – Fiala, Petr (eds.), *Nacionalistické Politické Strany v Evropě* (Brno: Mezinárodní politologický ústav), s. 38–39
- Kumar, Krishan (2010). Negotiating English identity: Englishness, Britishness and the future of the United Kingdom. *Nations and nationalism* Vol. 16 (3), s. 472–482
- Leith, Muray Stewart (2008). Scottish National Party Representations of Scottishness and Scotland. *Politics* Vol. 28 (2), s. 83–92.
- Leith, Murray Stewart (2012). The view from above: Scottish national identity as an elite concept. *National Identities* Vol. 14 (1), s. 39–51.
- Lemberg, Eugen (2003). K psychologii nacionalismu. In: Hroch, Miroslav (ed.), *Pohledy na národ a nacionalismus* (Praha: SLON), s. 82
- Lněnička, Libor (2017). 5. Národní identita a nacionalismus. *Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita* (<https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pdf/js11/geo/web/pages/narodni-identita-nacionalismus.html>, 26. 12. 2017).

- Manning, Susan (2007). Post-Union Scotland and the Scottish Idiom of Britishness. In: Manning, Susan – Brown, Ian – Clancy, Thomas Owen – Pittock, Murray, *The Edinburgh History of Scottish Literature. Volume two: Enlightenment, Britain and Empire (1707–1918)* (Edinburg: Edinburgh Press), s. 45
- Mapstone, Sally (2010). Skotské středověké a renesanční písemnictví. In: Jenny Wormaldová (ed.), *Dějiny Skotska* (Praha: Lidové noviny), s. 237–240
- McCrone, David (2005). W(h)ither the Union? Anglo-Scottish Relations in the Twenty-first Century. In: Miller, William L., *Anglo-Scottish Relations From 1900 to Devolution And Beyond* (New York: Oxford University Press), s. 207
- McEwen – Keating, Michael (2017a). The Scottish Independence Debate. In: Keating, Michael, *Debating Scotland. Issues of Independence and Union in the 2014 Referendum*, s. 8–16
- McEwen – Keating, Michael (2017b). Beyond the Referendum. In: Keating, Michael, *Debating Scotland. Issues of Independence and Union in the 2014 Referendum*, s. 191–197
- McCorkindale, Christopher (2016). Scotland and Brexit: The State of the Union and the Union State. *King's Law Journal* Vol. 27 (3), s. 355
- McGarvey, Neil (2015). The 2014 Scottish Independence Referendum and Its Aftermath. *Social Alternatives* Vol. 34 (3), s. 34–36
- McHarg, Aileen – Mullen, Tom – Page, Alan – Walker, Neil (2016). *The Scottish Independence Referendum* (Oxford University Press: New York).
- Miller, W. L. (2008) The Death of Unionism? In: Devine, T. M., *Scotland and the Union 1707–2007*, s. 175–189
- Mitchell, James (2014). *The Scottish Question* (New York: Oxford University Press).

- Michell, James (2016). The Referendum Campaign. In: McHarg, Aileen – Mullen, Tom – Page, Alan – Walker, Neil, *The Scottish Independence Referendum*, s. 88–95
- Moltchanova, Anna (2009). *National Self-Determination and Justice in Multinational States* (New York: Springer).
- Mullen, Tom (2014). The Scottish Independence Referendum 2014. *Journal Of Law And Society* Vol. 41 (4), s. 631
- Nairn, Tom (2015). *The Break-up of Britain* (Illinois: Common Ground Publishing)
- National Records of Scotland (nedatováno). *The Declaration of Arbroath* (<https://www.nrscotland.gov.uk/research/learning/features/the-declaration-of-arbroath>, 5. 4. 2018).
- Oxford Dictionaries (nedatováno a). *Devo max* (https://en.oxforddictionaries.com/definition/devo_max, 29. 3. 2018).
- Oxford Dictionaries (nedatováno b). *State* (<https://en.oxforddictionaries.com/definition/state>, 29. 4. 2018).
- Page, Alan (2015). The Smith Commission and Further Powers for the Scottish Parliament. *Edinburgh Law Review* Vol. 19 (2), s. 235
- Pittock, Murray (2012). Scottish sovereignty and the union of 1707: Then and now. *National Identities* Vol. 14 (1), s. 11–21.
- Potočný, M. – Ondřej, J. (2006). *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část* (Praha: C.H. Beck).
- Reid, David (2017). Scotland's First Minister, Nicola Sturgeon, calls for fresh independence referendum due to Brexit. *CNBC* (<https://www.cnbc.com/2017/03/13/scotlands-first-minister-nicola-sturgeon-calls-for-fresh-independence-referendum-due-to-brex.html>, 1. 4. 2018).

Rosůlek, Přemysl (2015). *Politický secesionismus a etické teorie* (Brno: Barrister & Principal).

Rosůlek, Přemysl (nedatováno). *Secession and Intelligibility of a Referendum Question (RQ) – from Québec to Scotland (1980 – 2014)* (Academia).

Rosůlek, Přemysl (2007). Národy, nacionalismus a teorie secese. In: Rosůlek, Přemysl a kol., *Politická filozofie: aktuální problémy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 63–69

Řeháková B. – Vlachová, K. (2004). Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. *Sociologický časopis* 40 (4), s. 60–70

Sampson, Thomas (2017). Brexit: The Economics of International Disintegration. *Journal of Economic Perspectives* Vol. 31 (4), s. 163

Schröder, Miriam (2015). *Constructing Scottish Identity in Media Discourses* (Peter Lang Edition).

Scots Language centre (nedatováno). *The Declaration of Arbroath* (https://www.scotslanguage.com/Bannockburn_1314/The_Declaration_of_Arbroath, 4. 4. 2018).

Scottish National Party (nedatováno a). *Our Party* (https://www.snp.org/our_party, 17. 3. 2018).

Scottish National Party (nedatováno b). *Manifesto 2017* (https://d3n8a8pro7vhm.cloudfront.net/thesnp/pages/9544/attachments/original/1496320559/Manifesto_06_01_17.pdf?1496320559, 30. 3. 2018), s. 8

Skoutaris, Nikos (2017). Territorial Differentiation in EU Law: Can Scotland and Northern Ireland Remain in the EU and/or the Single Market? *Cambridge Yearbook of European Legal Studies* Vol. 19, s. 287–291

Smith, Anthony D. (1991). *National Identity* (London: Penguin Books).

- Smout, T. C. (2007). Scotland as North Britain: The Historical Background, 1707–1918. In: Manning, Susan – Brown, Ian – Clancy, Thomas Owen – Pittock, Murray, *The Edinburgh History of Scottish Literature. Volume two: Enlightenment, Britain and Empire (1707–1918)* (Edinburgh: Edinburgh Press), s. 5–7
- Soule, Daniel P. J. (2012). Scottish devolution and national identity. *National Identities* Vol. 14 (1), s. 1–10.
- The Guardian (nedatováno). *EU referendum: full results and analysis* (<https://www.theguardian.com/politics/ng-interactive/2016/jun/23/eu-referendum-live-results-and-analysis>, 1. 4. 2018).
- Tierney, Stephen (2014). The Referendum on Scottish Independence: A Process as well as an Event. *Edinburgh Law Review* Vol. 18 (2), s. 248–249
- Tierney, Stephen (2016). The Scottish Independence Referendum: A Model of Good Practice in Direct Democracy? In: McHarg, Aileen – Mullen, Tom – Page, Alan – Walker, Neil, *The Scottish Independence Referendum*, s. 53–64
- Travil, Allan (2017). SNP general election manifesto: key points and analysis. *The Guardian* 30. 5. 2017 (<https://www.theguardian.com/politics/2017/may/30/scottish-national-party-general-election-manifesto-key-points-analysis>, 16. 3. 2018).
- Uberoi, Varun – McLean, Iain (2009). Britishness: a Role for the State. *The Political Quarterly* Vol. 78 (1), s. 41–42
- UNDP (1999). *Decentralization: a sampling of definitions* (http://web.undp.org/evaluation/evaluations/documents/decentralization_working_report.PDF, 1. 2. 2018).
- Vasilopoulou, Sofia (2016). UK Euroscepticism and the Brexit Referendum. *The Political Quarterly* Vol. 87 (2), s. 219–222

Waldenberg, Marek (2003). Terminologie. Národ, národnostní menšiny,. Národní otázky, národní ideologie. In: Hroch, Miroslav (ed.), *Pohledy na národ a nacionalismus* (Praha: SLON), s. 400–421

Warry, Richard (2017). Guide to the parties: Scottish National Party. *BBC News* 16. 5. 2017 (<http://www.bbc.com/news/election-2017-39861420>, 16. 3. 2018).

Welfens, P. (2016). Cameron's information disaster in the referendum of 2016: an exit from Brexit? *International Economics & Economic Policy* Vol. 13 (4), s. 539–540

Welhengama, Gnanapala (2002). *Minorities' Claims: From Autonomy to Secession* (England: Ashgate Publishing).

Whatley, Christopher A. (2008). The Making of the Union of 1707: History with a History. In: Devine, T. M., *Scotland and the Union 1707–2007*, s. 24–26

RESUMÉ

The purpose of this Bachelor's thesis is to describe the two debates on Scottish independence and everything that preceded them. This thesis is divided in two parts. The first one is theoretical and the second one is practical. I divided the theoretical part into a few main chapters and several subchapters. In this part of the thesis I deal with basic concepts that are essential for understanding the current situation in Scotland. I included concepts of nation, national identity and nationalism in context of Scotland and the United Kingdom. In another chapter I mention different types of self-determination such as autonomy, devolution and secession. The last two chapters are dedicated to the United Kingdom since 1707 and to the process of Scottish devolution.

Practical part deals mainly with the two debates. I separated it in two large chapters. The first chapter is concerned with the first Scottish referendum on independence. It contains the debate and official campaigns as well. The second and at the same time the last chapter sums up the process of Brexit in relation to second Scottish independence referendum. In this part I will try to as well find answers to my research questions.